

LJUBLJANSKI ZVON

MAJ

1917

LETNIK 37.

ŠTEVILKA 5.

Vsebina majevnega zvezka:

1. Oton Župančič: <i>Mesečina</i>	225
2. Alojz Kraigher: <i>Mlada ljubezen</i> . (Dalje.)	227
3. Emil Leon: <i>Cvetje v jeseni</i>	239
4. A. Funtek: <i>V noč skož noč</i>	251
5. E. L.: <i>Drugu</i>	252
6. Fran Albrecht: <i>Otroci</i>	253
7. Ivan Albrecht: <i>Poet</i>	262
8. Ante Debeljak: <i>Emil Verhaeren</i> . (Konec.)	263
9. Ante Debeljak: <i>Kukavice</i>	271
10. Rudyard Kipling — Bogomil Vdovič: <i>Uresničeno sporočilo</i>	272
11. Listek	276

Dr. Simon Dolar: *Dr. Aleš Ušeničnik*. — O. Ž.: *Ritem in metrum*. —
—n—: *Paradoks v vprašanju našega gledališča*. — Anton Debeljak:
V spomin Lojzu Zbačniku.

Redakcija tega zvezka se je zaključila 15. maja 1917.

„Ljubljanski zvon“

izhaja v zvezkih po enkrat na mesec ter stane na leto 12 K, za pol leta 6 K, za
četrt leta 3 K, za vse neavstrijske dežele po 15 K na leto.

===== Posamezni zvezki se dobivajo po 1 K 30 h. =====

Odgovorni urednik: Oton Župančič.

Upravništvo v „Narodni tiskarni“ v Ljubljani, Knaflova ulica št. 5.

Lastnina in založba „Tiskovne zadruge“ z. z. o. z. v Ljubljani.

Tisk „Narodne tiskarne“.

Oton Župančič:

Mesečina.

Mračnó so šli dnevi,
mračnejši od noči,
molčali so spevi
kot slap leden molči.

Pa je vesna prišla, pa so pela dekleta,
zvečer, Talijanke na travi;
o gneča deklet, kakor cveta do cveta
nagibanje v gaja goščavi.

Iz samostana
je zvon zavabil:
to molijo nune;
strasti sta pijana,
za pas jo je zgrabil,
in šla sta v pokrajine lune . . .

— Deklè, nocoj
ne hodi z menoj,
zdaj hočem biti sam s seboj,
potopiti se hočem v noči svetost,
v najglobljo njeno globokost. —

Sčebèt iz gnezd,
trepet od zvezd,
med svetlimi prodi
srebró raztopljeno se vije;

tja tiho zablodim,
in blesk beži
na vse strani
od mene, v neskončnosti sije,
kot da ves svet
je v meni spočet,
iz mojega srca se lije . . .

Kdo, kdo si, Duh-zankar na sredi vsemirja?
Iz tebe razteka se mreža bleščave,
iz tvojega srca in tvoje postave
kar je, se rodi in rodeč te razširja,
razžarja te z žarki v daljave sanjave:
in blizu je daleč in daleč je blizu,
svetovi na enem nanizani nizu
po tvojega srca utripu pojo . . .
Zdaj, srce v sredini, zdaj bodi krepkó!
Rodilo si ritem skrivnostne zavesti,
v čist sòj presojílo mrakove bolesi,
prizóvi še duše od vsepovsod,
omreži jih, zveži jih, strni v en rod!

Razvešeni so grozdi sanj,
ozvezdja nova čez nov svòd,
odrešeni duhovi vanj
strme, vrstijo se v obhòd.
Predraga, dragocena stvar,
poklada zemlja se jim v dar,
odeta vsa z lepotami
kot z židanimi rutami,
da bi ne videli ji ran,
ko njih škrlat preliva zarjo v dan . . .

Svetlí so dnevi,
svetlejšje so noči,
šumijo spevi
kot slap sproščèn šumi . . .

frkoda, da je moj - ki je jetnik - večkrat
črt 31/519

Alojz Kraigher:

Mlada ljubezen.

(Dalje.)

IV.

Dragi Javor! — Ti se niti ne pritožuješ nad suhoparnostjo in praznoto mojih pisem, ki so pravzaprav samo odsevi tvojih ljubezenskih dogodivščin, oziroma ocene tvojih novelic in romančkov. Saj sem se že tuintam zagnal, da bi povečal kak svoj dogodljajček in si še zraven kaj izmislil, da bi bil imenitnejši, — ko sem menda res obsojen, da ne doživim ničesar pametnega; a komedija se mi ne posreči. Časi sem od same nevoščljivosti zamoraliziral nad teboj. Da se ti malo odškodujem in ti dokažem svojo dobro voljo, naj ti opišem danes zgodbo svoje osmošolske ljubezni. Ti se boš smejal nad njo. Ljubezen! — porečeš. Ali je to ljubezen, ko ji manjka poglavitnega, to je — uspeha? — Jaz pa te vprašam: — Ali se začne ljubezen šele takrat, ko se ti ženska uda? — To ljubezen si lahko na cesti kupim, brate moj! —

Prikrat sem bil videl Miro na promenadi okoli mesta. Sama me je bila opozorila nase s svojimi izzivajočimi pogledi. Imela je kakih šestnajst let in je hodila k uršulinkam v šolo. Bila je še premalo ženska, zato bi se bil sam od sebe najbrže ne bil zagnal za njo.

Osmošolski izpeljančki smo bili ravno godni. Koprneli smo za Evo, ki bi nam bila dala od sadú spoznanja. Morala bi biti Eva, ki jo je kajpada že kača zapeljala; a take po navadi ne hodijo več k uršulinkam v šolo. Zato smo se ozirali za zrelejšimi lepoticami. Bili so med nami, ki so se zatekli pod okrilje — javnih cip. Najkrajša pot. A meni se je studila: — jed mi ne diši, če je zajemalo že toliko žlic iz sklede in je že toliko priskutnežev pljuvalo vanjo... Ravno tisti čas me je zapeljavala domača dekla. Bila je starikava, precej nesnažna, v neokusnih krilih, težkih čevljih; imela je že nezakonsko deco in se je še tedaj pečala z drugimi. Brrr... Ali naj bi bil pobral izsrebano in pomečkano pomarančo? ... Moje hrepenenje je bila takrat nebeško-lepa Palma, ki je kraljevala med ljubljanskimi krasoticami. Sanjaril sem bil o njenih sinjih, sentimenten-

talno zasenčenih očeh in o njenem bledem, angeljskem obrazku. Hodil sem bil za njo po šetališčih in jo gledal zdaleč in občudoval, — kakor gledaš in občuduješ najlepšo zvezdo na večernem nebu in se zavedaš, da je blaznost hrepeneti k nji . . . Za domačo rabo sem se bil zagledal v predmestno prodajalko s črnimi skodranimi lasmi, z belo kožo in rdečim licem, s svežim telescem in dražestnim oprsjem; oči so se ji svetile kakor ponarejeni briljanti v njenih uhljih. To se mi je bila zdela dosegljiva zvezda. In res sem bil začel — pisati roman o njej . . . Kakor vidiš, sem jo bil zavozil že od kraja. Talentov za don Juana menda nimam; čeprav sem se bil tuintam precej potrudil. Zdi se mi celo, da mi ni namenjena ta pot . . . Pa kaj bi kvasil?! Res je, da sem si bil tako kot drugi prav don-juanskih doživljajev najbolj zaželel.

Čeprav še nismo bili jedli od sadú spoznanja, oči so se nam bile vendar že odprle. Boga smo bili odstavili, z nebesi in s pekлом; porušili smo bili njegovo cerkev; odpovedali vsem zemskim in nadzemskim gospodarjem; — zaobljubili smo se bili svetu in slastem življenja, svobodi in uživanju. S pohlepniimi očmi smo iskali ženskih dražesti, z mladeniško objestnostjo smo prirejali daritve Bacchu.

Pri plesnih vajah smo imeli prijeten venček čednih deklic. A bile so vse prenedolžne in predostojne, občevalne oblike vse prestroke, da bi se nam bilo zdelo vredno, iskati tam intimnih zvez. Izpeljančka vleče k ženski — morda nevedé in zoper njegovo voljo — zgolj pohota; želja, da bi že mogel enkrat vgrizniti v skrivnostni sad spoznanja. Zato ga žene tja, kjer se mu zde razmere ugodnejše. Ljubimkanje s pošteno deklico je zanj otročje in filistersko, bolj ovira nego izpolnitev za pohlep njegovega mesa. Tako razmerje se mu zdi prezgodnje in brezmiselno; saj še ne more vedeti, kako si kaj postelje za življenje, pa bi si že iskal družice in mislil na družino . . . Slučaji vélike ljubezni so v teh mladih letih strašno redki. Če pa si resnično med izvoljenci, potem te itak mine vsa pohota in mladeniška objestnost; potem si samo sluga te visoke pesmi, ki te mora pripeljati k cilju . . . A mi nismo iskali vélike ljubezni. Želeli smo si fletnih dogodivščin in hrepeneli po razumnih, poljubov željnih ženskih, da bi se poigrale z nami kakor lahkoživke iz Decameronu. — In vendar se mi zdi, da so bile naše želje vse bolj platonične; odločnosti, podjetnosti ni bilo v nas. O don-juanski strategiji, kot jo ti razumeš, nismo vedeli ničesar. Pa kaj naj tudi vé negoden človek? Vse, kar

je v njem vzbrstelo, je še tako zeleno in nerazvito, da ne more imeti samostojnosti in ne samozavesti, še manj pa vére v svojo sposobnost . . .

Mira je bila lepa deklica. Njeni svetlo-rumeni lasje so vzbujali pozornost. Njene vihrave kretnje, njeno obračanje in oziranje, pogledavanje in nasmihtavanje, zanimanje in občudovanje, — vse to je bilo mično že po svoji naivnosti in otroški preprostosti. Telesce ji je bilo res da še presloko in preveč deklíško; a njen obrazek je bil risan z mojstrsko roko; njene ustnice so bile kakor zrela črešnja, ki je počila od prekipevajoče sočnosti; in njene svetlo-modre oči so se ti zabliskale naproti, da ti je zarajalo srce od prisrčnega zadivljenja.

Če se nam je bližala na promenadi s prijateljico Maro, za njima Blejčevka in Nuša — saj jih vse poznaš —, me je hitro opozoril ta ali oni izmed tovarišev:

„Tomo, — Miramar!“

Dražili so me in se pogajali z menoj, da jim odstopim polovico miramarskega gradu; saj nisem morda Turek . . . In če nisem Turek: kako si hočem priboriti svojo polovico, ko je Miramar tako enotno zidan, da si ni mogoče misliti Mire brez Mare? . . .

Jaz sem se s tovariši šalil . . . Mira se mi je zdela kot šolarica še premalo zrela, da bi se resno ozrl za njo. Tudi znan še nisem bil z njo; in če je nisem videl ob promenadi, se sploh nisem zmisllil nanjo.

Nekdaj pa sem jo srečal sam, ko je ravno stopila za materjo — brez Mare in Nuše — v zlatarsko prodajalnico. Obstala je za steklom, z roko na kljuki, — in njene oči so se mi zasmejale — občudujoče in obožujoče in s takim hrepenenjem, da sem ves zmeden zardel in da mi je zaplalo v prsih od tesnobe; dvignil sem klobuk in jo precej nerodno pozdravil . . . Prihodnjič sva se zopet srečala, prišla sva si nasproti — čisto sama. Prijel sem za klobuk in se ustavil. Ona se je prestrašila in skočila v bližnjo vežo . . . Stal sem pred njo — v zadregi, ves vznemirjen — in nisem vedel, ali bi si ji predstavil ali kaj . . .

„Kako vam je ime, gospodična?“ — Z desnico sem jo prijel za roko, z levico sem se približal njeni bradici . . .

„Mira!“ — pa se je zdrznila in stisnila za vrata: „Moj Bog, če kdo pride?! Ko bi naju kdo zapazil?! . . . Jezus, Marija!“

„Dajte mi poljubček, gospodična!“ — sem se osokolil in jo objel krog pasu.

Ona pa je odskočila:

„Nekdo prihaja. Z bogom! Saj se še vidimo!“

In odbrzela je po trotoarju, ozirajoč se plašno in boječe, a obenem zvito in prekanjeno, s ponosnim zadovoljstvom. Po par korakih se je ustavila za trenotek in me pozdravila čez ramo z navdušenim nasmehljajem:

„Na svidenje!“ — in odhitela zopet dalje . . .

Od takrat naprej sem jo iskal, a brez posebne sreče. Skrivaj sem jo zalezoval in čakal prilike, da bi se ji spet približal. Če so mi tovariši nagajali, sem se jezil; če so me povpraševali, kje sem se seznanil z njo, da jo pozdravljam, sem molčal in se skrivnostno muzal.

Počasi je postajala Mira manj boječa. Tuintam sem ji mogel stisniti pisemce v roko, v katerem sem jo rotil za kak sestanek. Odgovarjala mi je na majhnih lističih in me naročala zdaj sem zdaj tja, največkrat v njih domačo vežo, ki ga je na sekunde natančno določila. Po navadi ni prišla, ali pa je trajal ves sestanek samo par trenutkov. Prijela me je za roko in se smejala vsa zasopla, skoraj otročja, in povedala kaj malega o sebi ali o svojih ali o prijateljici Mari. Nekdaj se je pobahala z naivno resnostjo:

„Včeraj se mi je vse popoldne hlepalo. Ali ste kaj name mislili? Jaz zmirom mislim . . . Ali se vam nič ne hlepka?“

„Malokdaj. A še ponoči sanjam in hlepim po vas.“

„Aha . . . ko bi vam kaj verjela?! Moški se samo igrate z nami.“

Telesce se ji zviže od zadrege, lica ji zarde . . . Nenadoma se spomni in se naglo poslovi:

„Hiteti moram, jezesna . . . Na svidenje!“

In že je na stopnicah; za hipec postoji in mi požuga hudomušno, pa mi pošlje poljubček s prsti . . .

Postal sem vsiljivejši in zahteval daljšega sestanka. Očital sem ji, da menda sploh ne vé, kaj je ljubezen, in da je vse to med nama — zgolj otročarija. Kdaj me namerava na primer — če me ima res kaj rada! — kdaj me hoče poljubiti, kakor se spodobi? — Postala je zamišljena in malo žalostna, rdečica ji ves čas ni izginila, — pri slovesu pa je zamižala, napela ustnice in me udarila z njimi po mojih ustnicah. Jaz sem se zasmejäl:

„Tako poljublajo golobi! To ni nič!“

A nje je bilo sram in se ni več obrnila . . .

Naslednje dni se mi je zdelo, da se me nekoliko ogiblje. Pa sem jo srečal, ko je sama šetala s prijateljico Maro, in zapazil sem, da se prepira z njo, da šobi usta in grdo gleda, — toliko, da ni pahnila njene roke izpod pazduhe. Parkrat se je obrnila za menoj, kakor bi ji bilo silno žal, da ne more k meni.

Potem sva se dogovorila za sestanek v tivolskem gozdu . . . Bila je Mara poleg. Ta se je držala strogo in čemerno; komaj da me je pogledala, ko sem se ji predstavil. Živahna Mira je tuintam zbežala malo naprej po poti in pričakovala, da pohitim za njo. A jaz sem bil v zadregi radi Mare in se nisem upal . . . Ko pa smo bili večkrat skupaj, sem si polagoma pridobil tudi njo. S pohlevnostjo in par skromnimi komplimenti sem jo bil omečil; in ko sem časi v notranjih prepirčkih miramarskih odločil zoper Miro, je postala celo prijateljska proti meni. Tako je bil ves Miramar za-vojevan . . .

Nekega dne pa sem nenadoma zavohal, da Mira tudi z drugim onegavi. Zlasti me je vznemirjal sošolec Kraševc, pdrzen in podjeten fant. Lep ni bil; s svojo zunanostjo bi mi ne mogel izneveriti dekleta. A ženskam ugaja tudi moška brezobzirnost, moška moč, celo nasilnost. In sam me je kanalja opozoril, naj pridem gledat, kako se z mojo „punco“ nepokličani zabavajo. — Zvečer okrog devete ure sem pritihotapil po nasprotni strani trga. Čisto ozek, zelo raztegnjen lunin krajec je žarel na nebu; zvezde so bile drobene in strašno daleč. Jug je pihal, od streh je kapalo od talečih se ostankov zadnjega snega. — Mira je bila na oknu, vsa živahna in nemirna. Sklanjala se je ven in se zopet vzpenjala nazaj; zdelo se mi je, da slišim njeno pridušeno hihikanje. Poleg nje je bil še nekdo, ki se je iztezal daleč ven in tuintam zaklical besedico mladeničema, ki sta stala spodaj na trotoarju in nekaj vezala ali razmolavala ali kaj . . . Oknica ob Miri se je časi sunkoma zazibala, iz šipe je zablestela zgrbljena slika luninega krajca . . . Zdaj sem spoznal Kraševčev glas:

„Potegni, Bogdan!“

Mira se je vzpela daleč ven in gledala napeto doli. Nekaj belega je udarilo ob steno in se dvigalo navzgor . . . Tedaj je prišel nekdo mimo in se ustavil, kimajoč z glavo. Mira je hipoma izginila od okna . . . Poleg nje je moral biti Bogdan, njen brat, nakazen petošolec, ki je bržčas na motvozu vlekkel k sebi tisto belo stvar . . . V tem hipu so za oknom zaloputnila vrata, luč se je posvetila . . . Bogdan je odskočil. Nekdo je s truščem zaprl okno. — Bela stvar

je padla nazaj na tla. Kraševc jo je pobral in odhitel s tovarišem. Za oglom pa sta se ustavila in prežala . . . Tudi jaz sem čakal v senci na nasprotni strani. Čutil nisem ničesar posebnega, ne jeze in ne žalosti. Vse skupaj je bilo menda preetročje — z mojo zaljubljenostjo vred . . . Ko se ni pri oknu nihče več prikazal, sta onadva odšla in jaz za njima.

Drugi dan po šoli pa me je Kraševc podražil:

„Misliš, da te sinoči nisem videl?“

„Kako?“ — sem se začudil. A še predno sem spoznal, da me je samo lovil, je že nadaljeval:

„Ecco! Saj ne moreš skriti svoje škodoželjnosti! Včeraj se nam ni posrečilo, prej pa že velikokrat . . .“

Pozneje sem izvedel, da je bil to sploh prvi poskus; tudi sledil mu ni nobeden več. Takrat pa sem verjel in sem bil naenkrat ves poparjen. Ali je bila to že prava ljubomornost? Ali je bil le moj ponos užaljen, ker sem mislil, da me je Mira varala za hrbtom in se mi hlinila v obraz? . . . Povesil sem oči in se obrnil proč od Kraševca. On pa je dostavil zlobno:

„Veš, kaj ji pošiljamo na tak romantičen način? Se ti ne zdi romantična ta naša zračna pošta? Ti si se najbrže smejal, ker si ugibal: — če je Bogdan njih zaupnik, zakaj ji ne pošiljajo po njem? Hahaha . . . Zapomni si: — če hočeš uspehov pri dekletih, moraš imeti malo fantazije, brate moj! Zakaj tudi one jo imajo in ne obrajtajo posebno suhoparnežev! — In veš, kaj ji pošiljamo? — Pesmi, zlato moje! Ljubavne pesmi! — Pa se poskusi z nami, če se moreš!“

Jaz sem se porogal:

„Pesemce ti dela Pokovec!“ — To je bil šestošolec Pokovec, ki je bil kot nadobuden pesnik znan med gimnazijci. On je bil najbrže tovariš Kraševčev pri zračni pošti.

„Naj bo Jokovec ali Lokovec, to je prav vseeno. Tudi če me Miri izdaš, ti ne bo verjela. Rekla bo, da si ljubosumen. Sicer pa je itak konec med vama dvema. Zato sem te bil tudi klical, da pridi gledat! Ti se sporečeš z njo! Je vse zaman: — ona te je varala in ti si razžaljen! Narava je pa taka, da ne odpustiš žalitve! Zato se spreta! Amen! Tebi je odklenkalo in jaz sem tvoj naslednik.“

„Kralj je mrtev, živel kralj!“

„Nič se ne norčuj, moj ljubi! V par dneh se že prepričaš.“

„Pa mi sporoči na svoj romantični način, ti — zračni poštar!“

„Na povelje, mrtvo veličanstvo! In če pošlješ pesemco nezvesti, ne pozabi: — bel golobček jo prinese v zlatem kljunčku!“ —

Čim bolj sem stvar premišljeval, tem bolj me je jezila. Nisem bil nesrečen ali obupan ali kaj takega, samo razjarjen. Mira se je opravičevala in izgovarjala, da ji je bil Bogdan past nastavil. Baje ni niti vedela, čemu ta zračna pošta; Kraševca bi na ulici komaj spoznala. In skoraj bi ji bil verjel, saj je bila tuintam resnično še napol otrok. A neka trmoglavost mi ni dala, da bi ji odpustil; mogoče tudi neka skrita želja, da bi mi to odpuščenje — plačala ...

In resnično sem si jo izmislil, zvitorepec: — Če hoče, da verjamem v njeno nedolžnost, naj mi dokaže svojo ljubezen!

„Kako jo naj dokažem?“ — Njen pogled je bil ves zbeگان, lica so ji bila rdeča, kretnje vse nemirne.

Hodila sva po nabrežju v večernem mraku. Luči so odsevale iz Ljubljane ... Pa me je prijela za roko, me potegnila v temnejšo senco in mi ovila roki krog vratu.

„Tomo, — saj te imam rada! — Vprašaj Nušo, kako nemirno spim in se premetavam, — ker moram zmirom — samo nate misliti ...“

Ali je bilo to odkritosrčno ali ne? — Naivno je gotovo bilo — in neverjetno. Jaz bi rekel, da je bilo — narejeno; ne mogoče preračunjeno po ženski iznajdljivosti in prekanjenosti v ljubzenskih stvareh; — v dekletu je že nagon, ki jo vodi pravo pot; deloma pa je menda izkušnja — iz romanov. Že zadnjič se mi je bilo zdelo, da je tisto „hlepkanje“ — literarnega izvora. Dekle občutil v sebi nepremagljivo slò za ženskim doživetjem; ker pa je še nezrelo, si pomaga z oponašanjem in išče vzgledov po knjigah, če jih ne dobi v življenju. Seveda se pri tem pokaže vsa naivnost, a tudi vsa prisrčnost in dekliska ljubkost.

Zasmejal sem se in jo z levico objel. Z desnico sem ji stisnil lica in ji našobil usta, da bi jih poljubil. A bil je zopet le udarec z ustnicami in ne poljub.

„Vidiš, Mira, — še poljubljeni ne znava. To se morava učiti! Jaz pridem k tebi ...“

Vsa prestrašena me je odpahnila:

„K meni? — Kako, — saj nisem sama!“

„Jaz sem že vse preudaril. Ob enajstih že vsi spé pri vas, tudi gospa mama ...“

„A papa?!“

„Njega ni pred polnočjo domov; časi pride komaj ob eni, tudi ob dveh . . . Ti sama si mi pravila.“

„Časi pride prej . . . že ob desetih!“

„Larifari . . . In če pride, gre naravnost v spalnico; iz pred-sobe v spalnico. Ai ni res?“

„Ne vem natanko. Najbrže!“

„Skozi salon ne pride!“

„Salon je pri nas obednica.“

„A tja ne pride gospod papa!“

„Lahko bi prišel!“

„Se pa skrijeva; ponoči je to igrača. Jaz pridem ob enajstih, ti me počakaš v salonu in mi pošlješ hišni ključ skozi okno — po zračni pošti.“

„Hihihhi . . .“ — se je zasmejala Mira, se zavrtela in se tlesknila po stegnu. „Ta bi bila lepa! In kaj potem?“

„Jaz bi prišel gori k tebi . . .“

„V obednico. A kaj bi v temi? Luči bi ne smela imeti.“

„Čenča! Kdo je že kdaj pri luči vasoval?“

„Vasoval?“ — Za trenotek se je zresnila, a se je zdajci zopet zasmejala: „Vasovalci prihajajo skozi okno.“

„V drugo nadstropje? — Ključ mi pošlješ skozi okno.“

„Pa prinesi lestvo!“ — In naenkrat je bila v takem krčevitem smehu, da sploh nisva prišla več v pogovor.

Malo sem se jezil, malo sem se smejal; nazadnje sem se udal, načrt je bil itak skoraj neizvedljiv . . .

Na Mirin dom pa sem kmalu nato vendarle prišel. Ona sama me je pozvala. Gospa Blejčeva je bila pri nekih prijateljicah na popoldanskem obisku; tam so kartale ali kaj, da je po navadi ni bilo pred večerom domov. Nuša je imela šolo in neko uro do petih. Bogdan je bil šel s kolesom na izlet s tovariši. Tudi Mare se ni bilo treba bati; ne vem, kako da je bila zadržana . . .

Prišel sem bil z najgorostasnejšimi pričakovanji. Upal sem bil, da je prišla ura, ko okusim sad spoznanja . . . Vso stvar sem si bil predstavljal zelo nejasno, niti mislil nisem bil mnogo nanjo; samo zdelo se mi je bilo, da mora do nečesa priti, da se mora izvršiti, kar je cilj vseh mladih hrepenenj . . . Sama bova z Miro, vrata si zakleneva . . . Časa imava od treh do petih . . .

V resnici pa sva uganjala same neumnosti. Razkazovala mi je razno drobnarijo, igrala malo na klavir; peljala me je v sobico, kjer spita z Nušo, v temno, precej veliko luknjo, brez vseh čarov in

zapeljivosti ... Prerivala sva se in se lovila. Ona se je branila nedolžno, z otroškim smehom in dekliško razposajenostjo ... Niti do poljuba nisva prišla ...

Nenadoma: — trkanje na vrata ... butanje na vrata ... Nušin glas, jezen:

„Mira, odpri! Kaj delaš notri? Mami bom povedala ...“

Sedela sva na tleh in se gledala, vsa presenečena, jaz bolj prestrašen nego ona.

„Ne razbijaj, Nuša, takoj ti odprem!“ — zavpije zdajci Mira, vstane, me prime za roko in me pelje v sosednjo sobo.

Skril sem se za preobloženo obešalo in čakal ves v skrbeh. Bil sem v spalnici njenih starišev; oziral sem se na vse strani in po vseh kotičkih, a videl nisem ničesar od samega strahu in pričakovanja ... Kaj če je tudi njena mati zunaj, gospa Blejčeva? Ali če pride dekla gledat z Nušo? ... Če pride oče iz prodajalnice v pritličju? ...

Nenadoma je zadonel klavir iz obednice ... In že je bila Mira poleg mene:

„Nuša mora igrati, dokler se ne vrnem k njej.“

Povedla me je k vratom, jih previdno odklenila in me spremlila skozi predsobo:

„Tiho pojdi do stopnic, menda je dekla v kuhinji!“

Stisnila mi je roko in me udarila z ustnicami po ustih:

„Servus, Tomo!“

Imenitna punca! — je zapelo v meni ... A v tem trenutku se je oglasilo iz kuhinje:

„Aha! Tako, tako!“

Jaz pa sem bil že po stopnicah doli ...

V velikih skrbeh sem bil zaradi Mire. Če jo je dekla zatožila?! ... Napisal sem ji pisemce in jo čakal v Zvezdi, da pride iz šole. Imel sem smolo, da je čakal tudi Kraševac s svojim poetom Pokovcem. Vrag vedi, kako je bil zavohal moje pisemce in mi je izvlekel iz žepa? K sreči je bilo brez naslova; a kanacija je seveda vedel, komu je namenjeno.

„Aha, — to je zdaj tvoja pesemca nezvesti! Kar meni pusti, ji že izročim! Vidiš? — jaz jo tudi čakam.“

Pokazal mi je elegantno temnosivo kuverto, parfumirano, da je kar dišalo. Na naslovni strani je bil naslikan bel golobček z zlatim kljunčkom, v njem rožno pisemce. — Jaz sem mu iztrgal svoje pismo in se obrnil proč. V tem hipu je prišla po drevoredu Mira,

roko v roki z Maro. Spred in zad vse polno šolaric. Mira pa je brez strahu stopila k meni in mi stisnila roko:

„Spremi naju, Tomo!“

Za hip so onemela dekleta naokoli; potem pa je zahihikalo in žasušljalo med njimi, da sem zardel. In že je stal pred nami Kraševc:

„Dovolite, gospodična rajskolična!“ — Ponujal ji je svoje pismo.

Mira se je malo umaknila, potem pa mahoma zavila okoli njega in šla naprej:

„Bržčas ste se zmotili, gospod! To ni moj naslov. Tu zadaj si poiščite golobčka!“

Kraševc je ostrmel sredi gruče mladih šolaric.

„Prmejkuš, zdaj pa pojdem še jaz med Tomaže, med neverne! Tomaži imajo srečo!“ — smo ga slišali za seboj.

Dekleta so se smejala. Mira se je smejala in se tepla z robcem po obrazu in se ozirala čez ramo . . . Še Mara se je muzala in mi prijateljsko mežikala . . .

Jaz sem bil v zadregi, kako bi kaj izvedel od Mire o včerajšnji nezgodi; premišljeval sem, ali bi jo kar vpričo Mare vprašal . . . Ona pa je bila videti popolnoma brezskrbna, niti senčica ji ni temnila radosti v obrazu. Nenadoma me je prijela za roko:

„Popoldne, Tomo, prideš k nam! Mama bi te rada videla. Nuša bo doma, Mara pride . . . Malo ponorimo in zaplešemo . . . Še pred tretjo pridi, Tomo!“

Niti svojega pisma ji nisem bil mogel izročiti . . .

Pri Blejčevih sem mahoma spoznal, da je Mira absolutna gospodarica v hiši. Tiranizirala je sestro in brata, mater in očeta; odločala je v vseh stvareh, ki segajo v obzorje mladega dekleta. In to obzorje, dragi moj, ni ravno majhno. Ko bi bilo treba, bi poskusila celo v trgovskih poslih vplivati na očeta.

Dekla jo je bila zatožila, da je bila z mano sama v stanovanju. Ona pa se ni opravičevala. Narobe: — zacepetala je z nogami in se razdivjala nad njimi vsemi, da so kar obmolknili. Ne vem, kako jih je bila ugnala; mogoče me je že prestavljala kot svojega zaročenca. A drugi dan, ko sem bil pri njih, jih je bila zgolj prijaznost.

Mati je bila majhna, malo lena debeluška, z živahnimi očmi, ki so s tolikim dopadanjem gledale za mano, da sem bil večkrat majčkeno v zadregi. Na Miro je bila kaj ponosna; in zdelo se mi je bilo, da mi je pred vsem hvaležna, ker je našla njena hči že kot negodna goska zaročenca v meni.

Nuša je bilo srčkano dekletce, črnolaso, črnooko, malo bledo in precej suhljato, a poskočno in razposajeno kakor razigrana veverička.

Tudi oče je bil črn, že nekoliko sivkast, zelo simpatičen, živahen veseljak, ki je bil skoraj večno — podnevi in ponoči — od doma, menda ne po samih opravkih.

Edini Bogdan mi ni posebno ugajal. Za petošolca je bil malo presiguren, predomišljav. Občeval je zmirom samo s starejšimi, zlasti s Kraševcem. Po tisti zračni pošti ni poskusil nobenih zgag več med menoj in Miro. Tudi se ni vtikal v našo družbo in me je puščal samega z dekleti; ob potrebi bi mi bil celo pomagal. Vendar ga nisem maral z njegovim vse razumevajočim, pokroviteljskim nasmehom, ki se mi je z njim dobrikal . . .

Zdaj sem bil zelo pogostokrat pri Blejčevih. Po navadi sem bil sam z dekleti — z Miramarom in z Nušo —, ker nas je tudi gospa mama prav rada zapustila in odšla po svojih obiskih. Zabavali smo se zelo nedolžno, mnogokrat celo otročje.

„Tomo, Tomo, Tomo,
al' te bomo, bomo,
rompompom . . .

Tako so mi zapele in me preganjale iz kota v kot, iz sobe v sobo. Tudi na izprehodih, če smo prišli malo iz mesta, so me nagnale z „rompompom“ . . . pa smo se lovili po cestah in po tratih in med drevjem kakor pravi vaški paglavci . . .

Razmerje med menoj in Miro je postalo mnogo bolj prisrčno; a danes se mi zdi, da je bilo morda malo preveč bratovsko. Poljubov niti iskala nisva. Za roke sva se vodila in se prëivala, tudi požgačkala sva se in se sprijela; a strasti ni bilo v nama . . . Odkar sem bil vpeljan v družino, je bila najina ljubezen — kakor posvečena . . .

Mira se je nenadoma razvila v bujno cvetko. Prsi so se ji izbočile, postala je stasitejša, morda tudi za spoznanje resnejša. Zapazil sem bil to izpremembo čisto nepričakovano, ko je oblekla v majniku prvo lažjo, svetlorožasto obleko.

Takrat sem ji zadeklamiral:

„Med otroki si igrala, draga, lani. Čas hiti.
Letos že unemaš srca po Ljubljani. Čas hiti.
Koder hodiš, te mladenči spremljajo z očmi povsod;
satelitov trop nam zvezde kraj oznani. Čas hiti.
Zdaj je Hanibal pri Kanah, premagavec tvoj obraz,
naša srca Rim, ostrašen, ne vstrah'vani. Čas hiti.“

„Aha — ostrašen!“ — me je prekinila. „Kdo pa ti verjame? Moški in — ostrašen! Moje srce je Rim, ostrašen in vstrah'vani! In čas stoji! — Ali si upam kam pogledati? Saj se te bojim, ko si tako neznansko ljubosumen!“

Z začudenjem sem jo pogledal. Vedel sem, da je čitala Prešerna; a takega umevanja in kriticizma — da, celo sarkazma! — bi ji ne bil prisojal. Zapazil sem bil tudi, da je postala mnogo manj koketna nego je bila prej. Pripisoval sem to izpremembo večji zrelosti, mogoče tudi globlji resnosti najine ljubezni . . . A zdaj ta: — čas stoji! — Ali ji je žal, da čas stoji? — To se pravi: — čas stoji, ker je z mano zaročena! — Ali bi hotela raje, da bi šel čas naprej? — in da bi šel jaz naprej? — in da bi šla ona sama naprej — na drugi cvet? — — Vest mi je zašepetala: — Ali si tudi res njen zaročenec? Ali si že izpregovoril pri njenih starših besedico? — No, — kako bi vendar mogel? Matura je še pred menoj! Kdo pa sem? — in kaj sem? — — Za enkrat ima Mira prav: — zdaj čas stoji! — — V zadregi sem nadaljeval:

„Deklica prevzetna! Zmisli, kak je kratek vsaki cvet, da začne se leto starat' že v srpani. Čas hiti.“

„Ali sva resnično že v srpanu, Mara?“ — se je zasmejala Mira. „Vidiš dedca, kako nas hoče sramotiti?!“ — Zleknila se je v životu in se je v vsem zmagoslavju svoje mlade lepote ozrla po šetalcih v drevoredu.

Mara pa se je namuznila hudomušno:

„Čas hiti in čas stoji! Vesta kaj? Takoj se poročita, pa bo ravno prav! Čas ne bo več hitel in ne bo več stal . . .“

Prasnili sta v smeh . . . In jaz sem bil vesel, da ni bilo treba odgovarjati; čutil sem zadrego in neko težo v prsih . . .

(Dalje prihodnjič.)

Emil Leon:

Cvetje u jeseni.

(Dalje.)

III.

Kmet je kralj. Če ima dobro in čedno napravo, če ima primerno zemljo, da jemlje iz nje življenje in davek, če nima dolgov, pač pa polne hleve, in če ima še kopico zdravih in pokornih otrok, je kmet kralj, neodvisen od vsega sveta.

Tak kralj in gospodar je bil Presečnikov Boštjan na Jelovem brdu. Njegova hiša je stala prav pri koncu vasi. Zidana je bila in imela je takoimenovano „gorenjo hišo“, okrog katere je tekel lesen hodnik. Okna so tičala v okvirju zelenih, kamenitih stebričev, a z železom so bila tesno zapažena. Nad okni je kraljeval sv. Ferjen ter s svojo golido zabranjeval požare.

Tik hleva na dvorišču je ležal velik kup gnoja, a vzlic temu sta se povsod kazala snaga in red. Na steni je viselo raznovrstno orodje, da je bilo takoj pri roki. Tnalo je bilo pometeno in glavna pot proti hiši je bila še celo s peskom posuta. Tik vhoda pri veži je tekla voda iz umetnega vodnjaka, ker so Presečnikovi že v tistih časih imeli svoj vodovod.

Pri tej hiši si se takoj čutil domačega, ker ni bilo v vsi naselbini ničesar, kar bi bilo ustvarjalo kaj nesoglasja. Vse se je strinjalo in vjemalo.

Bila je že noč, ko sem stopil v vežo.

Dolga ta veža se je končala v mogočno kuhinjo, visoko obokano. Kadar je visoki ta obok bil poln mesa, ki se je ondi sušilo, je človeku posebno dobro del pogled na njegovo blagoslovljeno višino. Obok kuhinje in tudi veža sta bila zavita v saje, od katerih je pri južnem vremenu kapalo ter se svitlo nabiralo na tlaku. Nad tem se tiste dni še nikdo ni spodtikal; bila je to nekdanja navada, tako da je kapalo že pri starem očetu in brez dvojbe tudi že pri tega očetu.

V veži je vladala tema, samo od ognjišča sem se je svetilo. Tam se je togotila ženska, da niso burkle popravljene, da ni mogoče loncev pristavljati in da so moški vsako leto bolj zanič.

Glas te ženske mi ni bil neznan in vedel sem tudi, komu velja ta njena jeza in srd. Bila je dekla Liza, ki je pred petimi leti

že tudi služila pri Presečnikovih. A njena beseda je veljala hlapcu Danijelu, — pomislite, to cokljarsko ime v tem olikanem pogorju! — ki je istotako že dolgo vrst let služil pri Boštjanu.

Že večkrat sem omenjal, da je tedanji čas imel svoje posebne navade.

Med take navade je spadalo tudi, da sta hlapec in dekla, če sta daljšo dobo pri dobrem gospodarju služila, štela se, da sta nekako zaročena in da se vzameta, kadar si dosti prislužita.

Taka zaroka je vezala tudi Lizo in Danijela, ker sta že več nego deset let skupaj služila. In res je ona varčevala, kar se je le dalo, a Danijel — že ime kaže, da je bil svoj čas prinesen iz *Trsta* — je bil falot, ki je zaslužek najrajši v svojem lastnem grlu nalagal. Ta ljubezen torej ni bila brez viharjev: prav rado se je bliskalo in časih je še celo treskalo.

Danes je pri ognjišču treskalo:

„Pri ljubem Bogu nisi za nič! Še podkuriti nimam s čim, ti grdoba lena!“

Mimo mene je prikrevljal Danijel s kozavim svojim licem. Imel je desno nogo krajšo od leve, ker se je sploh pri vsakem Tržačanu — pri nas smo jim rekli Tržani — kazala kaka telesna hiba. Kmalu se je prigugal nazaj in nosil je polno naročje ravnokar naklanih trsk. Vrže jih pred ognjišče rekoč:

„Že zjutraj sem ti jih nasekal. Saj zmirom mislim nate, Lizka!“

Zadnjo besedo je nekako sumljivo izgovoril, tako da se je lahko čulo za „Liziko“ ali pa tudi za „Lisko“, kravo v hlevu. Liza jo je umela za kravo.

„Ti vrag črni!“ Pograbila je za oklešček ter udarila za Danijelom, ki jo je urnih peta odkuril iz veže. —

Vstopivši v hišo, opazim Boštjana za mizo. Kar čutil sem, kako se je v njem vse vnelo od veselja, da ga obišče sorodnik. Takrat je pri nas sorodništvo še nekaj cene imelo, in če si sorodnika obiskal, si vedel, da si prišel k svojim ljudem. Vzlic temu pa Boštjan pri mojem vstopu niti izza mize ni vstal. In da bi si bila v roko segla, o tej gosposki šegi tista leta v Jelovem brdu še govorice ni bilo! S svitlim očesom me je pogledal in dejal:

„No!“

In jaz sem odgovoril:

„No, da ste le zdravi!“

Štober
Nato je Boštjan zaklical svoji ženi, da naj prinese „štobes“ in luč. Tedaj v našem pogorju še ni vladal „smrdljivec“, pač pa

je v leščerbah gorelo laneno olje. Leščerbe so stale na štabrih, malih, lesenih stebričkih, odkoder je izhajalo prejkone tudi ime. Če se je v kaki gostilni nabirala nevihta, je gospodar najprej ukazal gospodinji ali dekli, da je štabrčke v kraj spravila, ker so bili za tepež pripravno orodje. Danes ne staknemo štabra več v kmečkih hišah, od Škofje loke pa do Cerknega ne! Laneno olje je podleglo in smrdljivi bratec gospodari na mizah. Mlajši zarod pa nima več pojma o prej tako potrebni premičnini. Kultura je štabre vzela!

Barba je nekaj odlašala. Ko je prinesla štaber in plamtečo leščerbo, sem opazil, da je morala že vedeti o mojem prihodu. V kratkem času si je bila preoblekla srajčnik — tudi to, za naše ženstvo tako karakteristično oblačilo je zagazilo v pozabo — kateremu se je videlo, da prihaja iz perila. Tudi nov predpasnik si je bila pripasala.

Barba je bila še vedno postavna žena. To sem ji tudi v obraz povedal, tako da se je zadovoljno zasmejala. V tem pogledu ste ženske vse enake, in najsi nosite svilene, s čipkami obrobljene dolge srajce ali pa kratke, na rokavih v gube nabrane srajčnike!

Menili smo se o letini, o živini in o visokih davkih. Ko sem povedal, da ostanem pri Presečnikovih nekaj tednov, razžarilo se je obema lice. Prepričan sem bil, da sta se tega v resnici veselila. Pri tem se ni predla nikaka pretirana govornica, kaj naj se mi daje jesti, kako naj se z mano počenja in o drugih takih sitnostih. Umelo se je na obeh straneh, da bom živel, kakor živi človek, če pride med svoje.

Stemnilo se je. Posli so pričeli cepati v hišo in naenkrat je bila miza zasedena. Gospodinja je hitela po večerjo.

Najprej se je pred nas postavila velika skleda celega krompirja, iz katere se je mogočno kadilo. Mati Barba je na mizo za družino natrosila velik kup soli, za naju z gospodarjem pa manjšega. Sad zemlje smo jemali iz skleda, ga solili in jedli. Ko sta bila v posodi zadnja dva kosa, ju je pograbil hlapec Danijel, rekoč:

„Ostati nič ne sme!“

Nato je prišel na vrsto sok, v katerega je vrgla gospodinja veliko kepo rumenega masla. Vsak je dobil leseno žlico — ki bi jo ti, Marica, komaj bila spravila v svoja usteca — skupno smo zajemali, pridno in z vnemo. Tuintam je Liza zavpila nad Danijelom:

„Ne lovi samo štrukljev!“

Pa hlapče se ni dosti brigalo za to karanje. Ko je bilo le še malo v skledi, je to k sebi potegnil, režeč se:

„Da ne bo mati mislila, da slabo kuha!“

Pri večerji je nosil prvo besedo stari Jakopin. Tisti dan je delal pri Presečnikovih. Je-li imel ta starec kako krstno ali kako drugo ime, ne vem. Kar sem ga poznal, so ga klicali za Jakopina. Bil je Radeckega vojščak, ponosen na svoje trpljenje v vojski, ponosen tudi na svojo nemščino, kakor si jo je bil prilomil v vojaški službi.

Ko se je sok na mizo postavil, je pričel:

„Kaj veste vi, ki na svetu niste nič skusili in ki tudi nič ne veste!“

„Povej nam kaj!“ je prosila Liza, ki se očitvidno z Danijelom še ni bila sprijaznila.

„Veliko ti lahko povem,“ se je odrezal Jakopin. „Najlepše, kar je bilo, je bilo v Brešiji. Tam so nas puntarji nekaj komandirali, in grof Radeci“ — Jakopin maršalovega imena ni mogel drugače izgovoriti — „je dejal: „Fantje, pojdimo iz mesta!“ Tisti dan me je imel profos v rokah, ker sem bil svojemu koprolu nekaj nepokorščine izkazal. Po ulicah smo se gnetli in ti vragi so s streh in iz oken na nas streljali. Da, tako je bilo!“

„Pa ste vendar nazaj streljali?“ se je vmešal Danijel.

Jakopin ga je zavrnil:

„Molči, ki nič ne veš! Gori za dimnikom je tičal Lahonček in na nas je streljal, da se je vse kadilo okrog njega. Za božjo voljo sem prosil profosa, da naj mi da puško v roke. Da mi jo! Tresk! in še danes ga vidim, kako je omahuil, zdrsnil po strehi in nato tlesknil na kamen, da je vse okrog škropilo. Lepo je bilo! In potlej smo šli v Mantovo.“

„Kaj je Mantova?“ vpraša Liza.

Takrat se je Jakopin repenčil, kakor se repenči petelin na gnoju.

„Mantova je mesto; ajne greze festunk, ajne greze bošer.“

Ta „greze bošer“ se mi je zagrizel v ulco tako, da nisem mogel zadržati smeha.

„Le smijaj se,“ se je zatogotil Jakopin, „dobro pa je le, če clovek nemško govori!“

Ker je bilo mleko pozajeto, je družina vstala in odšla.

„Kje pa je Meta?“ vprašam gospodinjo.

„Pri ognjišču je jedla,“ odgovori mati, „in sodim, da jo je malo sram pred tabo.“

„Sitna je danes,“ pristavi Boštjan, „in kadar jo prime tak dan, ni izhajati ž njo.“

Gospodinja ga je zavrnila :

„Ne bodi prehud Ź njo! Ni posebnega zdravja in hitre jeze je tudi.“

„Kar ima od tebe,“ je dodal gospodar zadovoljno.

Hišna vrata so se lahko odprla; gospodar in gospodinja pa sta utihnili. Nekaj časa je obstala, na to se je pribliŹala peči, da je stopila vsa njena postava na svetlo. Takoj sem videl, da je še pol otroka, pol device, torej najlepša stvaritev, s katero je osrečil Bog zemljo in moške na nji! Visoka je bila kot klas na njivi. Obraza še nisem mogel opaziti, ker je imela ruto tako zavezano, da ga je z njo skrivala.

„Sem pojdi, Meta!“ sem jo pozval nekoliko osorno.

„Saj grem!“ je odgovorila tiho. Nato je pristopila k mizi, sedla na stol in odvezala ruto pod obrazom, da ji je padla na rame.

Na obraz ji je padala polna svetloba. Kako naj vam, ljube prijateljice, popišem ta obraz? To je ravno: ne da se popisati! Pogledal sem jo, ali takoj je odmaknila oči ter jih dvignila proti stropu. Prešinila me je misel: ta obraz, nebeški Rafael, se je moral nekdanj Źe zibati pred tvojim duhom! In res, v Bologni je bilo, ko sem koprnel pred Rafaelovo podobo svete Cecilije! Naša Meta je imela obraz te svete Cecilije. Čarobni utis pa so še povečavali svitli, ~ Foot
247 na rdeče spominjajoči lasje, ki so v debelih kitah težili sveto Cecilijo z Jelovega brda.

V meni je vse zakipelo, česar pa nisem smel otroku pokazati. Moja osornost jo je bila prvi hip preplašila, pa se je hitro ojačila. Meni nič, tebi nič je spregovorila :

„Brado pa proč deni! Samo Źivina ima lase po celi glavi!“

Moja brada, na katero sem toliko ponosen, ni bila vŹeč temu osatu! To so bile edine besede, katere je Meta tisti večer v moji druŹbi spregovorila.

Spravili so me spat v gorenjo hišo. Lojena sveča se je priŹgala, da nam je svetila po temnih stopnicah, in vzeli smo tudi „hlapca“ s seboj, da sem mogel ugasiti luč, kar pri lojeni sveči ni bila malenkost. V gorenji hiši je vse dišalo po Źitu. Ondi so stale pregrade, katere niso bile pri Presečnikovih nikdar prazne. Bila je tudi „malana“. Na vsaki steni se je videla zlata moŹtranca z belo hostijo, a obdajalo jo je grozdje v isti velikosti, kakor so ga nekdanj prinesli iz deŹele Kanaana. Tu je stala tudi postelja, Źiroka, da bi bila na njej brez teŹave veŹbala se cela stotnija. Sivo-rdeče-belo je bila v umetnih Źtirikotih prevlečena; na sprednji končnici, ravno nad

zglavjem, pa je zrla resno in skrbno veliko, božje oko, da si brez strahu mogel zaspati pod njegovim mogočnim varstvom.

Legel sem v posteljo na plevnico, ki je bila za moje kosti precej trda. S hlapcem pa sem strl luč, da je po vsi gorenji hiši neprijetno zadišalo. Ali vendar, kako je bilo prijetno ležati tu! Že ta zrak — spal sem pri odprtem oknu — mi je napolnil pljuča, kakor voljno in rahlo laško olje.

Zatisnil sem oči: okrog mene so se sukale zlate monštrance z belo hostijo in spremljali so jih orjaški grozdi, in to v tako živih bojah, kakor jih je vedel zidu vdihniti le samouk, katerega je poljanski dolini rodil neznatni Divjakov mlin ob bistri Hotoveljšici! Janez in Štefan, kdo vaju danes še pozna? Imeni slavnih sinov zadnjega se bleščita s kamenite plošče v poljanski cerkvi. Janez in Štefan Šubic pa sta legla v zemljo, tiho in ponižno, kakor sta svoj čas živela, samouka slikarja in kiparja. Bila sta plemenita slovenska sadova naše zapuščene matere zemlje! Velika bi bila umetnika, da sta se tako izšolala, kakor sta izšolala v potu in trudu svoje sinove!

Na ta dva moža sem mislil prvo noč na Jelovem brdu, in spomin nanje je pomnožil harmonijo, katera je objemala Presečnikovo selišče.

IV.

Drugo jutro me je zbudil rahel klic: „Vstati je čas!“ Dan se je komaj delal, ko sem že tičal v obleki. Moje telo je bilo okrepcano, ker sem spal, da cesar bolje ne more.

Spodaj v hiši je že stala skleda na mizi in kmalu je bila zbrana okrog nje družba prejšnjega večera. Da so bili žganci ranega jutra gospodarji, o tem vam ni treba posebej praviti. Mati jih je bila polila z „volóvim masovnikom,“ mi pa smo komaj čakali, da sežemo po žlicah.

Volóvi maslovnik — nemogoča beseda! Pa se je vendar dostikrat spominjam, kadar si kvarim svoj želodec po ljubljanskih gostilnah. Žalibože, tudi ta jed — v pinjeno mleko zakuhana moka — je izginila, in prav miho se mi je storilo, ko sem zadnjič izpraševal poljanska otročeta, pa niti eno ni vedelo govoriti o volovem maslovniku. Drugače smo jedli v prejšnjih časih, pa smo tudi drugače rasli in dorasli, kot zeleni današnji drobiž!

Pred hlevom sva si z Boštjanom, oba goloroka, opasala oselnike ter si snela kose z zida. Liza je prinesla iz hleva posodo penastega, ravnokar namolzenega mleka. Porogljivo se je zasmejala: „Hek!“

Ali njena porogljivost ni segala do mene: ko sem že polhajal visoke šole, nisem smel nikdar lenariti o počitnicah in koso sem boljše poznal, nego Justinijanov kodeks! Kosil sem, vozil sem samotež, in kadar so izostali gnojariji, sem si moral še celo koš gnoja oprtati ter z njim stokati do strmega laza. To je bilo najtežje delo, s katerim smo si gorjanci svoj kruh pridobivali. Konjiči in voliči, ki so se od tedaj močno zaredili in pomnožili, so tudi gnojjarje odpravili.

Danes smo hoteli kositi otavo na Mlinšah. Hodeč proti temu travniku z gospodarjem nisva mnogo govorila. Ker mi ni drugega na misel prišlo, sem vprašal mimogrede:

„Kaj pa Meta? Ali se snubači že oglašajo?“

„Saj je še otročja,“ odgovori oče suhotno.

„Posavčev iz Martinovega sela prihaja tja in tja v hišo. No, ne vem!“

„In dekle?“

„Kje naj ve, čemu smo moški na svetu!“

Prav odleglo mi je pri teh besedah, kakor da bi me ta reč kaj brigala!

Ko sva dospela do Mlinš, naju je objelo mlado jutro z nepopisno svojo milobo. Širno se je razprostiral travnik pred nama. Otava je lepo kazala in rožice so cvetele po zeleni tratini, ki se je vlekla skoraj tja do bukovih gozdov zelenega Blegoša. Pajki so bili napredli po travi svoje mreže, na njih pa je ležala rosa v srebrnih kapljah. Oglašale so se ptice, predvsem strnad, ki je neprestano gnal svoj „čer-čer-čer-čeri“.

Vse to je pila duša in kmalu je odmevala od drobnih ptic drobnih glasov.

Postavili smo se v vrsto. Kakih deset korakov od mene se je oglasil Danijel odločno zaničljivo:

„Ali se poskusiva?“

„Se pa!“ odgovorim brez odloga.

Domači hlapec mora kositi naprej, in njegova čast zahteva, da ga sokosci ne prekose, ker velja za veliko sramoto, če bi ga kdo v košnji za seboj pustil. Danijel je mislil, da bo imel z mano lahko opravilo, in zategadelj me je poklical na dvoboj s koso. Tiste čase, drage prijateljice, še nisem bil ta žalostna podrtija, kakor sem danes; žilava moč se je pretakala po mojih udih in nisem se kmalu zbal nasprotnika.

Kosa pa mi v prvih trenutkih ni hotela prav peti in ne dajati pokorščine; brisal sem jo s travo in z oslo sem zvonil po nji.

Že se je zaveselil Danijel:

„Pa počivaj! Že vidim, da nisi od fare!“

Prezgodaj se je veselil poštenjak. Kmalo sem bil v stari vaji; v mogočnih plasteh mi je padala trava in duh sveže zemlje je puhtel od nje.

Prvi sem prekosil svojo rajdo. Danijel pa je vrgel z jezo koso v travo, da je kar odskočila.

„Boš kosišče zlomil!“ ga je miril Boštjan.

Bilo je dosti smeha, kar je Danijela še bolj razkačilo:

„Nočem več plače! Dobi si novega hlapca, Presečnik! K Domačejkarjevim grem koze past, ker res nisem za nič, če me že vsaka žaba užene!“

Proti devetém sta prišli Meta in Liza.

Izpraznili smo čerfo kislega mleka. Pod streho sem spravil tak kos črnega kruha, kakor bi ga sedaj s svojim gosposkim želodcem ne mogel pokončati in naj bi šlo za življenje!

Po končanem tem opravilu je spregovorila Meta:

„Mati je dejala, da naj pride Janez domu.“

Ta Janez sem bil jaz.

„Čemu?“

„Mati pravi.“

„Ne grem!“

K meni se je nagnila in šepnila:

„Pa z mano pojdi! Ti nekaj pokažem.“

„Ker je delavec dosti, grem!“

Vstala sva, da bi odšla. To je opazil hlapec Danijel in je pričel nagajati, kakor smo si svoj čas med seboj nagajali, če sta fantič in deklič, ko sta še v dolgih srajčicah okrog letala, kazala si prijateljstvo. Danijel je tolkel po svojem šepastem stegnu ter kričal:

„Mož in žena,
žlica masla,
skupaj krave pasla.“

Kaj to maslo in ta krava pomenita, mi še danes ni jasno.

Meta se je ponosno ozrla proti hlapčetu ter siknila „Švedra!“

Ta pa se je še vedno krohotal ter gonil svojo pesem o maslu in kravi.

„Torej kam?“ sem vprašal.

„Pojdiva do Karlovšice,“ mi je odgovorila.

„Jera še živi.“

V vasi na Kalarjevem dvorišču je stal osemletni Kalarjev Lovrica. Nalito polne hlačiце ga je bilo in meso je kar viselo od njega. Prvi navihanec je bil med vaškimi otročaji. Komaj je ugledal Meto, se je glasno zasmel in še bolj glasno zakričal:

„Lisica! hoha! lisica!“

Sedaj pa sem nekaj doživel. Dekle se je pretreslo in sapa je kar zapiskala iz nje. Bliskoma je bila z roko pri zemlji ter dvignila kamen, kakor ji je ravno pod prste prišel.

Lovrica je poskušal hitro odkuriti, ali bilo je že prepozno. Meta je z veliko spretnostjo zavilhtela svoj kamen ter zadela Lovrico zadaj v tarčico, da je lomil roke ter z največjim tuljenjem zbežal k materi v vežo.

Položaj mi je bil jasen. V vsem našem pogorju ga ni bilo človeka, da bi se mu ne bilo pridelo kako smešilno ime. Radi 243 lepih svetlih las je bila Presečnikova Meta „lisica“. In te „lisice“ se ni mogla otresti, ker je javnost opažala, da jo spravlja v največjo jezo.

Hotel sem ji dati nekaj očetovskega pouka:

„Kaj pa vendar počenjaš? Ali je kaj takega spodobno za žensko?“

Šlo ji je na jok:

„Morem kaj, če imam te grde lase?“

Še vedno sem ji hotel biti oče:

„Povej mi, Meta, kedaj je naš Blegoš najlepši? Ali ne tedaj, kadar ga objema jutranja zarja? In kedaj se ti Stari vrh najbolj dopade? Ali ne tedaj, če okrog in okrog njega žari večerna zora? Ti pa se huduješ, da si prinesla s seboj na svet zarjo, ki ti noč in dan obseva obraz! Ali sedaj vidiš, kako si nespametna?“

Takrat sva se spustila s pota nizdol na senožeti, katere se po bregovih spuščajo do Karlovške doline. Po teh senožetih sva hodila že pred petimi leti in že tedaj sta se jih oklenili najini srca.

Takoj pod Jelovim brdom izvira Karlovšica v precej mogočnem tolmunu. V nji se zrealijo jeseni in nekaj drobnih mecesnov, ker je čista, kakor kristal. Nato pa šumi po bregu, napravlja male, šumeče slapove, ki se zopet nabere v tolmune, dokler ni med šumom in penami dosežen globoki dol. Po vseh tolmunih pa živi množica črno-zelenih postrvi, da voda kar zatemni, kadar pred tabo švignejo pod skalnati rob.

Dolgo je molčala; končno pa je le ponižno spregovorila:

„Ne bom se več jezila!“

Prišla sva do največjega tolmana, ki je tičal nekako v sredi bregovja. Obdajalo ga je gosto jelšje in to grmovje je ustvarjalo nekako lopo. V to lopo sva se podala ter sedla na mehko travo. Sedela sva v senci, a tolman sam so obsevali solnčni žarki. Na suhi veji nad vodo je čepel debeloglavec, sivi kačji pastir. Gorkota je prebudila iz spanja belega večernega metuljčka — mi gorjanci bi rekli „motoviljčka“, — ki je tičal pod zelenim listom. Hotel je poskusiti svoje zaspane moči in vzdignil se je v topli zrak. Ali debeloglavec je prežal in takoj ga je pograbil, da so se bele peroti v koscih usule od drobnega mučenika. Nato je ropar z oskubenim trupelcem suhotno odrčal, da si je drugod v miru napravil obed.

„Jê ga!“ je vzkliknila Meta. Bele peroti so padale v vodo, kjer se je takoj začulo posebno pljuskanje. „Jera se oglašá“.

Pristopila je k vodi ter lahko dvignila roko. Jaz pa sem moral ostati na svojem mestu. Od tam sem videl, kako je izpod skale, okrog katere so se nabirale pene, priplavala velika postrv, katera je pljuskala po belih koscih na vodi.

Bila je „Jera“, ki sva jo že pred petimi leti spoznala!

Prišel je ukaz: „Kobilice lovi!“

Človekoljubno je še dostavila: „Pa steri glavice, da ne trpe preveč!“

In ljubljanski kavalir se je plazil po bregu, ter pokorno lovil brzokoke kobilice. Trl sem jim glavice, tako da sem imel v hipu rumene prste na roki. Čestite dame, z otrokom sem postal otrok, naravi sem slonel v naročju, z njo sem dihal in živel! In prav nič se ne sramujem, povedati vam, da se mi še danes sanja v dolgi noči, kako lovim kobilice po travah ob slapih šumeče Karlovšice!

Prinašal sem jih dekletu, ki je vsako posebej spustilo v vodo. Ondi se je Jera gostila. Postavila se je bila ob strani tik curka; kadar je prineslo kobilico mimo, je že izginila v nenasitnem želodcu.

Šestnajst po vrsti jih je Jera pozobala tisto jutro; šele za sedemnajsto se ni več zmenila, tako da jo je curek odnesel. Nato je hotela prebavljati. Splavala je h koncu tolmana, kjer je obstala. Držala se je prav pri vršini, da ji je gledala plavut iz vode in da so se jasno razločevale črne in rdeče pike. Pri tem je Jera bila mirna, kakor kos lesa, ki je obstal v mirni vodi, samo včasih je z repkom pomahala in bistri očesci sta se ji svetili, kot iskri.

Ko sem pristopil, ni takoj zbežala. Polagoma se je potapljala, zmiraj niže, zmiraj niže, dokler je ni dno vzelo mojemu očesu.

„Tebe se je zbala! Sedaj jih pa nekaj vjamem, če jih hočeš jesti.“

Peljala me je k nižjemu tolmunu, ki je bil bolj plitev in katerega so obdajale votle skaline, pod katerimi se ribe rade skrivajo. Ko sva pristopila, se je potegnil temen oblak: toliko se jih je skrilo pod skalo.

In spet sem nekaj posebnega doživel. Vrgla je ruto z glave in odvezala še tisto, ki jo je imela okrog vrata. Pri tem se je sramežljivo obrnila vstran, da bi ne opazil, kar ni bilo namenjeno mojemu pogledu. Vrgla je ruti v travo, a s tem je bilo sramežljivosti v vsakem oziru zadoščeno. Obrnila se je k meni, kot bi imela deset rut okrog vrata; na rokah pa je pričela vihati rokavce. Ko so bili na obeh rokah zavihani, je legla na breg, rekoč:

„Da bi me le kakšna ruska ne uklala!“ V pogorju je „ruska“ to, kar je mravlja v ravnini.

Brez strahu je potem segla pod skalo, in sicer tako globoko, da ji je voda močila zavihani rokavček.

S ponosom je zaklicala: „Jo že čutim!“

Kdor ve postrvi z roko loviti — jaz sem strokovnjak v tem — ve tudi, kako se polasti lovca zadovoljstvo, če je spraval žival pod skalo v tako stisko, da več uiti ne more.

To zadovoljstvo je občutila tudi Meta:

„Mislim, da mi več ne uide.“

V tej nadi je prišla eni roki še z drugo na pomoč, tako da je imela obe v vodi in pod skalo. Pri tem, ko se je tako pehala za ribo, je nevede dvignila desno svojo nožico. In to precej visoko, da se je pokazala mečica, kakor iz belega kamena izklesana! Bil je pogled, da bi se ga bili sami bogovi razveselili! Da sem ga bil tudi jaz vesel, mi lahko verjamete; a verujte mi tudi, drage prijateljice, da me niti senca kake napačne misli ni preobdala pri tej deviško-nedolžni nožici, ki se mi je takrat odkrila!

Ali glorijske je bilo konec. Meta je nekaj zastokala, nato je bliskoma potegnila roke izpod skale in se vzdignila z zemlje. Bila je tako ostrašena, da se ni mogla z mesta ganiti.

„Kaj je?“

Ni mogla odgovoriti, samo z roko je kazala v vodo. Približam se bregu in takoj ga opazim tistega največjega sovražnika „ribiča z roko“. Po belem pesku se je bil priklatil od onega brega, vlekli se je prav ob tleh in malo, trikotno glavico metal tja in sem. Okrog te trikotne glavice je neprenehoma strigel s črnim svojim jezičkom, a po hrbtu je nosil križ v debeli verigi.

Pobegnila je po senožeti navpik. Pri vaški poti na tratini je ležal Kalar. V roki je tiščal odprt nož in v zemljo suval ž njim. Nekaj je grčal in nerazumljivo govoril. Pri najinem prihodu vzdigne glavo:

„Dekle naj gre naprej.“

Očividno je bilo, da hoče z mano govoriti. Meta je odšla, Kalar pa je pričel:

„Jezični dohtar, kaj?“

Pritrdil sem mu. Dolgo je zrl predse.

„Morda mi napišeš pismo za sodnijo, da bi potem človek tisto sam nesel v Loko, kjer bi ga zaprli brez litanij in brez žandarjev. Teh se bojim in nočem, da bi me pred otroki uklepali.“

Gledala sva si obraz v obraz. Precej časa! Nato je omahnil in zopet je sekal z nožem po zemlji. Ko se je umiril, mu rečem:

„Poslušaj dober svet! Krivico si mu delal, Luka, to je ena; in kazen je že šestnajst let lazila za teboj; vest te je razjedala, in to je hujše od ječe. Ali ni res?“

Samo zastokal je.

„Reci mu, da ti je žal krivice in da naj v božjem imenu pozabi. Boš videl, da pozabi, in vse je izravnano.“

Ker ni bilo odgovora, sem odšel.

Sredi vasi sem Meto dotekel. Mogoče in skoraj gotovo je, da jo je mučila radovednost, kaj mi je Kalar povedal. Vas vsaka bi bila vprašala po tem, moja deklica pa ni odprla ust, — bila je značaj!

Pri Kalarjevi hiši je kazal razmršeno svojo glavo Lovrica izza vogla. Še vedno mu je tičal jok v grlu in čulo se je kakor ihtenje, ko se je drl:

„Lisica! hoha! lisica!“

Meta se še zmenila ni!

Z mecesna pa se je še vedno oglašal strnad:

„Čer-čer-čer-čeri!“

(Dalje prihodnjič.)

A. Funtek:

U noč skoz noč.

Pa se venomer
zjutraj in zvečer
in podnevi za teboj
je na glas jokala mama,
češ, da, oče moj,
z vojske več ne bo te k nama.

Pa si le prišel nocoj! —
Nisem dolgo spal:
ura me je prebudila,
ko je ravno polnoč bila.
Mesec nate je svetel
kakor solnce posijal,
ko si stopil skozi dver.
Pa si k meni šel brezglasno,
trudno in počasno ...
Je li, bil je hud,
dolg in velik trud,
preden si prišel nazaj?
In šele o polnoči ...
To te bo vesela mama,
da si se povrnil k nama,
ljubi oče ti!

O, da le si tukaj vsaj! —

A zakaj
nič ne govoriš,
ko tik postelje stojiš?
Saj si vedno rad govoril! —
Ali sem kaj mami storil?
Ali nisem rad
zate molil tolikrat,
da bi zmerom bil s teboj
angel varih tvoj?
Ej, svetinje lepe zlate,

ki so jih pripeli nate!
Jaz bi vriskal in bi pel,
ko bi jih nositi smel.
Ti pa nisi nič vesel,
ampak žalosten molčiš.
In oči imaš meglene,
vdрте in steklene.
In tako se bled mi zdiš!
Oče, pa zakaj si bled?
In odkod rdeči sled
preko čela nad očmi?
Ali je to sled krvi?
Bržkone te kdo je ranil,
ko si se pogumno branil.
Rad bi hotel biti tak,
kakršni si ti junak! —

Kaj pa se v očeh blešči ti?
Solza? Daj, povej,
solza ti je res pritekla,
ko te je na srcu spekla?
Htel bi k tebi se priviti,
toda glej,
ko ne morem se geniti.
Kakor ne bi
smel v naročje k tebi!

Čuden mraz
mi puhti v obraz.
Vse krog mene je zadehlo,
kakor cvetje bi usehlo
čutil poleg sebe gniti.
Kakor sveč ugaslih duh
in prsti deževne puh.
Kakor znoj krvav ...

Glavo sklanjaš nizko, niže
in oči ti v tla strme.

Nekdo joka se nekje.
Glas gre iz daljav.
Glas gre bliže.
Zdaj je tukaj že.
Tukaj. Pred menoj.
Tih, zamolkel, plah.
Oče — ah!
Ves ta jok in znoj
mraz in puh je — tvoj!
Oče, tebe me je — strah!

Kaj si zdrznil se tako?
Kaj obračaš se od mene?
Trudno stopaš in težkó.
Opotekaš se. Nobene
ni stopinje čuti. Jok samo
tvoj se sliši.
Tih, čimdalje tiši.
Mesec gasne . . .

O zakaj
si prišel, če plakajoč
móraš spet nazaj
v tuji svet in v noč skoz noč?

E. L.:

Drugu.

V isokih, blelih sten in zamreženih oken zel pogled.
Za njimi mlada, v grobu pokopana duša druga.
Drug moj! Bled je tvoj obraz in žalosten!
Vel šopek nad leži na tebi, smrt stoji ob vznožju!
Tebe pa boli junaštvo tvoje, sila tvoja, zlomljena na veke.
Žal ti je življenja mladega in rož duhtečih.
Iz varljivih sanj življenja toneš že v težak, nečuten in nevzdramen sen. —
Od daleč sem te čutil ono strašno noč.
Umrla polovica duše moje, pol srca uvelo, pol življenja mojega propalo.
Druga polovica je preslaba za vso strast ljubezni in sovraštva.
V hrepenenju po nekdanjih časih gine, pa ti poje pesem tvoje
smrti in akorde njihovih boli.

Fran Albrecht:

Otroci.

V težkih časih notranjih in zunanjih prevratov in borb bi hotel biti človek zopet otrok. Pred samim seboj bi se rad skrtil, pred seboj in to grenkotrpko zunanostjo, vso zagonetno in oskrunjeno. Tako je človek željan pokoja, vedrega miru, utežitve in preprostosti.

Zakaj s krvjo, z žlahtno človeško krvjo je oskrunjen sleherni trenotek, ki ga začrta čas na liste zdanjih dni. S krvjo, zablodami in sovraštvom so opljuvani najdragocenejši plodovi naših možgan; naša srca so okužena, v naše duše je kanil strup: zledeneli in otopeli smo od vseh nečuvenih tragedij in grozot.

Kje ste vi trije mali, ljubljani — Bogo, Marjan, Smiljan? Tak dajte, da vam vidim v oči, v te iskrene, otroške! Nič ni laži v njih, nobenih strasti ni. Kakor cvet na polju so, kakor bilka na livadi: takšno preprosto, radostno življenje.

— Povej mi, Bogo, kako je bilo danes v šoli?

— O, prav čedno . . .

— Nisi bil nič vprašan?

— Seveda sem bil, naštevanko!

— Oho, to je pa težavna reč, prav gotovo nisi nič vedel! ga podžigam in dražim.

Bogo se ozre užaljeno name, nato pa se kakor ponosen zmagovalec pomilovalno nasmehne. Ta smehlaj me čisto uniči, jasno in razločno mi pravi: „Zate je morebiti naštevanka težavno delo — záme nikakor!“ — On je mali vseznalec. Drugi razred obiskuje in je seveda najboljši med učenci. Izboren kaligraf je, nedosežen risar, zlasti vojnih prizorov, odličen geograf — sploh univerzalnost katekskohen. Tudi zdaj sedi sklonjen nad polo belega papirja in pod ogljenim svinčnikom mu rastejo s čudovito realitiko konji in vojaki, puške in topovi, bombe in granate in vse strahote in grozote črne vojske. Oči mu blešče od umetniške inspiracije, ko polzi njegova mala in nervozna roka vstvarjajoč preko prazne pole.

— No, če si že tako učen, ga premotim zopet v njegovem stvarjanju, — pa mi povej, koliko je devetindevetdesetkrat devetindevetdeset?

— Devetindevetdesetkrat . . . ponovi on negotovo in s težavo ter zre vame vprašujoče in ozlovoljen.

— Haha, vidiš, da nič ne veš!

— Da . . . To je zame pretežko! prizna žalostno, nato pa položi svinčnik vstran in pravi s strogim glasom: No, pa ti povej, če veš, koliko je!

— Seveda vem. Devetindevet . . . Čakaj, takoj preračunim.

— Nič, nič, preračunim. Kar takoj mi povej, če veš!

— Čakaj, takoj . . .

— Hahaha! Saj niti sam ne veš! se smeje na ves glas. Zopet, sem premagan. Kako zmagoslavno zre vame s svojimi sinjimi svetlimi očmi, kako se blešči mramor njegovih zdravih zob ob zvonkljajočem smehu. A že se je pomiril in že mi s svojim temperamentnim glasom pripoveduje epizodo iz šole:

— Veš, sosedov Zdenko je bil danes spet vprašan naštevanko, „koliko je osemkrat tri, Zdenko“? je vprašal učitelj.

— No, in?

— Hihih . . . Zdenko je tako počasi vstajal, kakor bi ga lomil krč . . . Nato pa je kašljal pet minut . . . „Osemkrat . . . khkh . . . osemkrat . . . khkh . . . tri . . . kh . . . je . . . tri . . . kh . . . je . . . dvajset . . . khkh!“ Vsa šola v smeh, učitelj pa se je razjezil. „Že včeraj nisi nič znal, danes se zopet nisi pripravil,“ ga je okregal. Zdenko pa v jok. „Prosim . . . pet ur sem se učil!“ se je jokal. „Kaj?“ se je razsrdil učitelj še bolj. „Še danes mi je dejala mama, da se prav nič ne učiš, da samo pohajkuješ . . .“ „O, gospod učitelj, saj ni res!“ je pričel Zdenko. „Nič ne verjemite naši mami, ona laže, o, tako laže . . .“

— Hm, hm, to je rekel?

— Da. In potem je bil zaprt.

— No, vidiš, prav se mu godi. In če bi bil jaz njegova mama, bi ga zlasal, o, kako bi ga! Presneto bi pomnil! se razhudim še jaz, kakor bi bil izkušen oče tucatu otrok. Moj obraz mora biti v resnici strog, zakaj Marjan, ki mi sloni med nogami in se mi laska kakor mlada mačica, dvigne glavo in zre preplašeno vame s svojimi rjavimi, sanj polnimi očmi.

— Ali bi mene tudi? vpraša malo porogljivo Bogo.

— O, tebe pa že ne, ti si preveč priden! mu odvrnem z nasmehom, da ne more čutiti rahle hinavščine, ki se skriva v mojem glasu.

Bogo je zares priden . . . kadar spi, to se pravi, Bog ne daj, da bi mu kaj očital. Čast, komur čast! Vsi trije so pridni, kakor angeljčki v nebesih in vsi trije so včasih živahni kakor parkeljčki . . . Pa to je zdravje, to je mladost! In tudi mi smo nekoč doraščali, tudi mi smo jih imeli za ušesi. Pa še kakšne, bogme!

Marjan, ki mi sloni med nogami, postaja nemiren.

— Kaj hočeš? ga držim trdno za roko in nočem izpustiti. Miren bodi, kdo bi vedno skakal po sobi! Čevlji so dragi, moj ljubi.

— Ti, — mi pravi nenadoma s svojim razmišljenim glasom, in že je ves krotak in miren — ti, povej, kakšna je črna vojska? Ali je črna?

— O, da, Marjan, črna je, črna in rdeča . . .

— Pa zakaj črna? Kako črna? vprašuje z rastočo zvedavostjo, zroč mi naravnost v oči s svojim zagonetnim, neprodinim pogledom.

— Kdo bi to vedel, Marjan!

— Gospodična v šoli je dejala, da imamo črno vojsko . . . je rekla, da je zdaj hudo na svetu . . . In da morajo vsi na vojsko. Ali jaz tudi? vprašuje z drhtečimi zbledelimi ustnicami.

— Ne, ne, Marjan, potolaži se, tebi ne bo treba. Premajhen mož si še. Kam pa bi te deli?

— Danes ponoči me je bilo tako strah . . . Jaz sem jo videl . . .

— Kaj si videl, Marjan?

— Videl sem jo, črno vojsko . . . pravi on tiho, skoraj neslišno, z zaprtimi očmi. Jaz čutim, kako nemirno, kakor v silni grozi, mu bije malo, drobno srce v otroških prsih, ko mi sloni v naročju.

— In zdaj jo zopet vidim, pravi skoro jokaje. Če zaprem oči, pa jo vidim.

Ubogi Marjan! Kako so voljni tvoji kostanjevi lasje, kako je nežna koža tvojega lica, kakor brsteče stebelce je tvoje sloko drobno telesa! Ko bi ne bilo tvojih vsevidnih oči, teh rjavih zagonetnih oči, polnih mističnih sanj. Kam so pogledale tvoje otroške oči, ki zro, kakor da jih je že oškropilo življenje s svojim strupenim spoznanjem? Ali se je še otroških slutenj tvojega nezavednega srca dotaknil kužni vzduh, ki puhti iz pekla naših dni, in se sredi tvojih detinskih iger odpirajo prepadni te neme ljudske bolesi, ki je objeti in zapopasti

ni moči ni našemu ni tvojemu razumu? Kam si pogledal otrok, šestletni?

In ko gladim te židane njegove laske, ki se mi kar topijo pod dlanjo, se Marjan polagoma umiri in mi jame s svojim počasnim, premišljenim glasom pripovedovati, kaj je doživel ponoči v sanjah.

— Viš, ležal sem — tako vznak sem ležal. In nikogar ni bilo pri meni. Klical sem: mama, Bogo, papa! . . . Pa nisem mogel glasno klicati. In tako prazno je bilo in vse pusto, kakor na produ za vodo, se mi je zdelo. In tema, hu, mislil sem, da me je zaprla mama v čumnato . . . Bal sem se, da pridejo póme strahovi, ki so tam doli, — tisti bledi, strahovi, veš, brez oči, z mrtvaškimi glavami. Zavpil bi bil rad, da bi me slišala mama, pa nisem mogel zavpiti in tako strah me je bilo. Slišal sem, kako je vse tiho krog mene. Čisto tiho . . . Zdaj sem umrl, sem rekel. Vse je tiho in sam sem . . . Jokal bi rad in molil, pa me je bilo preveč strah. Nisem se upal geniti. Zatiskal sem oči in mižal, da bi samega sebe ne videl, pa sem še bolj natančno videl, kako je vse črno naokrog. To je pekel, sem dejal čisto sam pri sebi, veš, — umrl si in zdaj si prišel v pekel, ker si se včeraj mami zlagal in papana ubogal nisi. In Smiljanu si vzel dva bonbona, da je jokal. Ti pa si se mu smejal . . . In potlej se je pričelo tako čudno bliskati in vse je gorelo, kakor v veliki črni peči. Zdaj me bo zažgalo, sem pomislil . . . In zvezde, veš, čisto drobne zvezde, tako zobčaste in špičaste, so začele plesati nad mano. Teh zvezd sem se najbolj bal . . . O, kako so plesale in se lesketale! Oči so me bolele od tiste svetlobe in če sem jih zaprl, je bilo vse še bolj svetlo . . . Zvezde so se zadevale druga ob drugo in se trgale in lomile v drobne iskre, ki so škropile name, kot bi gorel dež . . . Kakor bi me kdo s šivankami, so se pičili vame ti koščki; bodli so me v lice in žgali. In vse same iskre . . . Potem pa je čisto hitro prišel hud veter in je vse šumelo v tisti burji: ognji nad mano in zvezde in iskre in črna tema. — Zdaj moram biti tiho, čisto tiho . . . da me ne vidi kdo . . . da me ne zgrabi . . . sem rekel sebi. Pa me je koj prijelo, kakor bi me sunilo odzad iz zemlje, kjer sem ležal, že me je vrglo kvišku, naravnost v tisti ogenj . . . Le varno zdaj, le varno! sem si delal pogum in nisem trenil. Potlej pa me je spet kar hitro izpustilo in sem pričel padati, naglo navzdol leteti — vznak, kakor sem bil. Tako lahko mi je bilo, kot bi imel peroti . . . Samo bal sem se in sem sklenil roke na prsih in sem jokal in molil: Oče naš, kateri si v nebesih,

to je črna vojska . . . sem molil in jokal na glas . . . Oče naš, ali sem tudi jaz v črni vojski? . . . Odpusti mi, oče v nebesih, da sem se včeraj mamí zlagal in Smiljanu dva bonbona vzel . . . Nikoli več! Tudi papana hočem slušati . . . Ti in vsi moji grehi so mi neskončno žal, je rekel gospod katehet v šoli, da moramo moliti. Ti in vsi moji grehi . . . Jaz pa sem padal zmirom bolj hitro, da mi je zastajala sapa in nisem mogel nazadnje nič več dihati . . . Ko pa sem takoj oprl oči, sem videl, da je mama pri meni in da vse to ni nič res. Zeblo pa me je hudo in tresel sem se po vsem životu, tako me je bilo strah. Mama je rekla, da so to samo sanje. — —

Še zdaj se stresa njegovo telesce, kakor prezeblo od silnega mraza. Obmolknil je, njegove rjave otožne oči pa so široko odprte in gore v svojem zagonetnem mrzličnem soju od teh strašnih vizij, ki so se bogve odkod in zakaj navalile na njegovo detinsko dušo. — Tudi Bogo, starejši, je bil odložil svinčnik in sledil s svetlimi začudenimi očmi in s čudno zbeganim smehljajem na ustnih bratovemu pripovedovanju.

— Marjan se je jokal ponoči, pravi nenadoma Bogo z istim čudnim smehljajem.

— Pa nisem! Lažeš! mi vzroji Marjan in s hudimi očmi ošine svojega brata. — Tiho sem jokal, záse sem jokal, pa ne glasno . . .

— Da, Marjan, saj je vseeno . . . ga skušam potešiti in položim tiho svojo dlan preko njegovih oči. — To so samo sanje, hude sanje, ki jih je treba pozabiti. Ko dorasteš in boš velik, močan mož, se boš smejal takšnim sanjam, ali pa . . .

Čemu bi govoril? se domislim hitro in rajši molčim. Saj vem, da jih bo nosil s sabo vse življenje, kakor jih nosimo mi in živimo njih strašno laž, okrutnejšo od bremena dneva, tako globoko in nevidno v nas pokopane, da se jih zavedamo komaj sami in se le včasih — živi mrtveci — vzbude v grobovih naših src iz svoje strašne nesmrtnosti liki strahovi iz otroških let. Ne razodevamo jih, ne izpovedujemo jih drugi drugemu, zase jih nosimo in kakor da nas je strah in sram zanje . . . In ko pogledam ta trenotek v naš čas, v te duše naokrog, vidim čisto jasno, da je nad vsem kot brezoblična pošastna senca, ki se v svoji strašni ogromnosti lije preko vseh obzorij, samo zlagani videz trinoških sanj — laž, resničnejša in močnejša od milijon resnic, zlitih v eno samo! Čas, prostor krog nas, ozračje, ta zlatoprozorni deviški pas krog ledij zemlje, vse je nasičeno z divjestrašnimi fantazijami zbeganih duš . . .

Toda, kdo bi se zdaj udajal tem žalostnim rečem in jih tehtal in premišljal v svojem srcu, kadar smo otroci med seboj! se moram siloma trgati iz suženjstva svojih misli in te neizbežne zavesti sedanjosti. Čuj, kakor bi peli zvončki, drobni, biserni zvončki . . .

Ob oknu stoji Smiljan, junak štiriletni, in se smeje. Solnce sije nanj, njegovi dolgi laski so zlati in beli kakor plašno-nagajivi žarki tega nežnega pomladnega solnca, ki jih poljubljajo. Tudi nebo v ozadju nad temnozelenočim Starim gradom je zlato in mlečno-belo in vsa naša kajbica je zlata in bela. Smiljan pa se smeji pri oknu, pozibava se na svojih drobnih nožicah, ploska z rokami in čevrlja nekaj — toda kdo bi umel govorico štiriletne duše? Zdi se mi, da se pogovarja s solncem.

Nenadoma pa se okrene Smiljan in plešoč in krileč z rokami hiti v smeri, kjer sedim jaz.

— Tic! . . . tic! . . . vzklika s svojim drobnim glaskom in se smeje ter širi roke, kot bi me hotel objeti že oddaleč. — Tic, peljimo, peljimo!

Zdaj vem, kaj hoče.

— Dobro, Smiljan, igraymo se barko! Kdo bo vodil? prašam jaz.

— Jaz sem krmilar! pravi Marjan.

— Jaz tudi! se zavzame Bogo in že sta mi oba v naročju, vsak na enem kolenu.

— Kaj si ti, Smiljan?

— Jaz kapitan! se smeje Smiljan in prosi z ročicami, naj ga vzamem k sebi.

— Dobro, gospod kapitan. Barka je pripravljena, kadar ukaže gospod kapitan, pa odrinemo.

— Hi — hôt! vzklikne Smiljan in to je signal za odhod, ko moram pričeti jaz agirati v nehvaležni nemi ulogi barke. Semintja se moram pozibavati, da škriplje stol pod mano, sopihati moram, kakor stara lokomotiva in potem je smeh in dobra volja. Marjan in Bogo, ki mi jašeta na kolenih, vrtita s svojimi nogami tako neutrudno in vztrajno, kakor dva kolesarja, Smiljan, kapitan, pa rekognoscira barko, to se pravi, da si ne lasti pravice samo do mojih brk, marveč se tudi na prav nenežen način dotika mojega nosu, oči in las. In ako hočem skromno protestirati in ponižno ugovarjati takšnemu samolastnemu početju, izzove moj krotki ugovor vesel, bučen smeh pri vsej trojici. Da bi se barka upirala — nezaslišno, kdo je še čul kaj takšnega! Barka mora molče prenašati svoj tovor, barke ne sme nič boleti.

— Toda kam se peljemo pravzaprav? Jaz sem krmilar, jaz hočem vedeti cilj! se okrene Bogo do svojih sopotnikov. — Brazilija, pravijo, je lepa dežela, pristavi po kratkem premišljevanju modro.

— Brazilija . . . ponovi Marjan počasi, kot da ukrepa pri sebi, ali bi se peljal tja ali ne. — Jaz nočem v Brazilijo, ne, jaz hočem drugam! Čisto nekam drugam, daleč, kjer ni nobenih dežel . . . Kam se peljemo, Smiljan?

— Peljemo, peljemo! poskakuje Smiljan trdo v mojem naročju, kažoč s svojim prstkom skozi okno in prepeva melodije, ki jih je pravkar skomponiral.

— Bravo, Smiljan! se smeji Marjan. — V solnce se peljemo, naravnost v solnce, kaj pa bi počeli v Bogovi Braziliji! Saj je dolgčas!

— Kako sta še otročja! ju posvari užaljeno Bogo in potem se vsi štirje združimo s svojimi glasovi v imeniten kvartet, originalen in zanimiv radi tega, ker prepeva vsak svojo melodijo, ki je niti sam ne razume.

— Ti, — se okrene Bogo, ki se je pričel dolgočasiti, k meni, — ti, vožnja je dolga, moramo se zabavati. Povej nam povest!

— Povest, povest! prosita tudi Marjan in Smiljan in se v znak pritrjevanja krepko pozibavata po mojih razbolelih kosteh, ki že itak komaj prenašajo ta nelahki tovor. Utrujen sem, odkod naj zdaj črpam še povesti? Zato pravim, da je proti vsem prirodnim zakonom taka zahteva. Barka vendar ne more zabavati svojih potnikov s pripovedovanjem povesti, barka mora molčati in molče prenašati svoj tovor . . .

— Prav nalašč se delaš neumnega! pravi strogo Marjan in se oklene trdo s svojimi nogami mojih méč, kakor bi hotel vzpodbosti konja z ostrogami. — Saj ti vendar nisi navadna vsakdanja barka, razumeš! Ti si čisto posebna barka, čisto drugačna! pravi motreč na mojem licu učinek svojih bistrournih besed.

— Že razumem, Marjan. O, kolika čast zame! odgovorim krotko jaz in se ne drznem dalje zoperstavljeni.

Kaj bi povedal? Toliko je v meni povesti ta hip, preveč jih je! In najhujše zlò je, da jih ni moči povedati s človeškimi besedami. Tiho, globoko so v meni — toda kaj so? Barva, zvok, soj, luč nebeška? Ali košček tistega nežnega pomladnjega solnca, ki veličastno lepo sije s svojim zlatim srcem vrh Starega grada?

In troje parov svetlih oči strmi vame, čakajoč, da potešim njih glad in žejo po besedi, dogodkih, dejanju. In vse je tiho za trenutok v tej zlatobeli sobi — tiho tako, kot je tiha sreča sanj. Le štiri človeška srca bijó . . . Kakor z enim udarcem bijó, kakor eno neizrečeno in neizrekljivo misel . . . Kakor da so se v tem jasnem trenutku objela ta štiri človeška srca v en sam objem . . .

In ko že govorim in pripovedujem, se šele spomnim, da ponavljam iz knjige, ki sem jo bral tiste dni, iz te najgloblje, najboljše knjige, ki sem jo v tem hipu ob pogledu na to cvetočo trojico v mojem objemu doživel sam v svoji duši.

— Tam zadaj za Starim gradom — tako pripovedujem in čudnotajinstveno se prepletajo v meni spomini iz knjige in domisleki fantazije — na vzhodu naše zemlje, daleč, daleč za gorami in vodami leži dežela, tako prostrana in ogromna, da je ne morete objeti niti s svojo mislijo. Mesec dni bi hodili, pa bi ne dospeli od meje do meje, od morja do morja, tako je silna. Brezmejna je skoro. In reke so tam, veletoki in jezera in pogorja in brezkrayne ravnice. Milijoni ljudij živé tam, ne prešteli bi tistega ljudstva, toliko je! Kakor zvezde na nebu . . . In tam v tisti deželi, sredi tistega ljudstva so živeli trije bratje, kakor ti, Bogo, in ti, Marjan, in ti, Smiljan. Samo odrastli so bili, izkušeni. Starejši je bil učen in moder in bistroumen, vse je vedel in znal, kar je v domačih in tujih knjigah napisanega. Ime mu je bilo Ivan. Drugi pa je bil čuden človek: mrk in tih in vâse zamišljen. Življenje ga ni ljubilo in tudi on, se zdi, ni ljubil življenja; zelo je bil nesrečen in ubog. Njegova narava je bila slična neurniku, ki dere navzdol in ne pozna ovir v svoji nebrzdani brezobzirnosti ter požira in nosi s sabo vse, kar mu je na poti in se oprime njegovih temnodivjih valov — bodi blato zemlje, bodi dragocen kristal. Njegova bedna duša ni čutila, kakor čutijo vsakdanji ljudje, vsa je bila zavešena s temo in mrakom in polna ugank ter silnih strastnih sanj, ki jih je, uklet v svojo blaznost, moral nositi s sabo. Ljudje so mu dali ime Mitja. Tretji, najmlajši se je zval Aljoša. Ta Aljoša, golobček, pa je bil spet čisto drugačen. Pol otrok, pol mož. Ves nežen je bil in mlad in mil ter v svojem neoskrunjenem srcu brezdanj vodnjak velike žive ljubezni, kakor ste to slišali o svetem Frančišku Asiškem. Kakor kak mlad menišek v našem kloštru, ves tak je bil ta Aljoša. — In ti trije bratje so živeli doma na posestvu svojega očeta, ki je bil izgubljen propal človek. In Mitja je ubil tega svojega očeta . . .

— Ubil! se zgrozita Marjan in Bogo, zroč vame z očmi, ki gore od groze; Smiljan pa mi gleda v obraz in se samo smehlja.

— Tako vsaj so govorili ljudje in tudi vsa znamenja so pričala za to . . .

In jaz pripovedujem vso historijo, kakor je napisana in ko dospem do tja, kjer je pisateljeva smrt prekinila ta najgloblji poem človeške duše, da je ostal nedovršen, se raziskri moja fantazija v širokih slikah Mitjevega trpljenja in končnega oproščenja ter spoznanja njegove nekrivde. In nenadoma se mi zazdi, kakor bi govoril v bodočnost. Skozi okno blodi pogled in tam zunaj zastirajo vsa daljna brezmejna obzorja, ki spi v njih povita bodočnost, sivo-zelena slemena Starega gradu. Kakor da se je razmaknil ta hrib pred očmi, da vidijo prosto v dalj in v šir, naprej in nazaj. In sobica, v kateri sedimo in se tiho pogovarjamo, se je razširila in objela vso našo zemljo, vso domovino. Pa le so stene, ki nas ločijo, telesa v prostoru in duše v nedoumevanju. Gledamo se smehljaje v obraz, s svojimi srci se gledamo, in vse je zlato in belo. In deca v mojem objemu, ta upov polna doraščajoča trojica, ki jim pripovedujem povest o treh bratih Karamazovih, niti ne sluti, da jim pripovedujem njih lastno povest, zgodbo slovenskih treh bratov, ki jo z naslado in grozo trgam iz najtišjih trepetajočih gub srca, kakor bi odgrinjal zastor pred najsvetejšim misterijem.

Ko je povest pri kraju in so vsi trije tako tihi in mirni, kakor hvaležni, da sem poživil njih fantazijo in oplodil in obogatil z novimi rečmi njih dovtetnega duha, začutim vso globino te svoje resnice, da je edina tolažba v sili in stiski ljudstva, edina trepetajoča nada in bodro zaupanje v bodočnost tega naroda deca, kakor tale troperesna deteljica, učenjak Bogo, vase zamišljeni Marjan in smehljajoči se nežni Smiljan.

Ivan Albreht:

Poet.

Jaz hočem — to, le to je vera moja,
ki polje v duši, v krvi in v očeh!
Jaz hočem radosti, mladosti, smeha,
zveličanja, trpljenja, greha,
da raziskri se slast v valeh,
življenja slast, ta himna boja!

O, maloverni — to je hip:
življenja večnega spoznanje,
življenju zdaj moj duh se klanja,
življenju silnemu: to je svetosti!

O, deca bedna, iščete poeta,
ki vam zapoje dan in luč,
da do nebeške sreče ključ —
otroci plahi, iščete poeta?

Kaj bi s poeti, s sanjami, vzdihljaji,
kaj s slikami v nebeškem raji!
Življenje samo, pesem brez imena,
pokaže, če je prav zapeta,
skrivnostni pot na vrt Edena . . .

Jaz hočem, hočem — to je vera moja!
In kadar se metulj igra s cvetlico,
in kadar solnce me poljublja
in ptica srečo mi objublja
spomladi lahko venomer: Kuku —
In spet: Kuku — In spet . . . in spet,
zaraja pred menoj ves svet . . .
in sreča v duši in ponos!
Pa če sem nag, steptan in bos,
pomislim v smeh: Sem pač poet.

Ante Debeljak:

Emil Verhaeren.

(Konec.)

Socialna vprašanja so vznemirjala Verhaerna že od mladosti. Viélé-Griffin pripoveduje, da je ustanovil umetniški odsek in od 1892. dejansko sodeloval za narodovo vzgojo s tovariši Eekhoudom, Vanderveldom i. dr. Že više omenjene Uročne poljane, nadalje les Villes tentaculaires (1895) in les Aubes (1898) izražajo nove težnje. V prvih razgalja vznemirljivo sodobno rano: opuščene njive, ob grudi samuje ostavljena motika in kopača. Narod beži in teži s kmetov v mesta; dežela je omočena, uročena, učarana po mamilu, vabilu, slepilu sladkosnednih in samopašnih središč, pipalkastih mest, ki so liki hobotnice ovila svoje tipalke okoli žrtev — polj — ter jih izsesavajo in praznijo. Sredi ravni štrli, kipi kvišku nalik nočna in nebotična nada mesto; vsa pota in steze vodijo vanje. Naselbine in vasi so osamele, opustele; cerkveno blagoslavljanje na vasi: lajna melje otožno popevko, kričavi hlastač ponuja vselek, sami starci zro skozi vrata, vse pusto in prazno. Lajna besno žaga hripavi napev, a privabi na klavrni ples zgolj dva norca in dve norici. Blazni vro odsepevsod, edini živci kali na opustošeni deželi? raztrganci, berači, bosjaki, prosjaki v razcvelih capah in cunjah nalikujejo blaznežem. In blaznikov mrgoli, ki prerokujejo solncu smrt, klicam konec, jalovost zemlji. Po veliki cesti se vlečejo čete bornih sirot, ki „pijo dež, ližejo veter, kade meglo“: sesalkasto mesto jih privlači, vpiva, vsrkava. Vse trepeti in drgeta, kadar drvi vlak v obrtniško središče . . . Tam pristanišče z gajem zapletenih jader in z gozdom jamborov: celó morje meri proti mestu, ki potegne vase in vdiha svet. In tukaj? Po trgih razsejani kipi redovnika, vojaka, meščana, apostola — bivših voditeljev množice. Okoli soh, po razpotjih in ulicah, vročično življenje, zimničavo vrvenje, drvenje. Drhteč kot v omotičnem snu, prisluškuje pesnik, prestrašen ali ganjen, poskakuje veselja ali trepeče žalosti, pozna neizbežno — a prokletstva ne. Gorostasno je rdečkasto videnje Gledališč. Na Borzi, koder divja varljivi in kvarljivi pohlep po zlatu, koder se peha nizkoten pohot po dobičku, koder se potuhnjeno plazi in preži dragoletnik, se meša pesnik med tuljenje kupcev in prodajalcev.

Tam se gneto in gomaze mrzlične množice ter oblegajo pisarne mrgolečih Bazarjev. Tu je pričaral v Mesnici ostudno, ogavno meso za slave pohotneže in poltene poželjivce. Ondukaj strmé v višave orjaške Stolnice, kamor se zatekajo utrujenci in upehanci, kamor se zatikajo naveličanci zmešanega mesta; mornarji, boječi knjigarji, starinarji, cerkveni ključarji kleče pred razpelom. Drugje spet Tvornice, še obsežneje, bučeče, kjer stroj hrope in sope noč in dan.

Jeklene čeljusti žvečijo, bljujejo;
pekleni beti in obrovska kladiva
na naklih klade zlate kujejo,
in v kotu vzžareva lito železo
— ko zvito oglje — kroté ga z jezo.

Med tem stopajo po cestah in ulicah pogrebniški: Smrt pometa vse mesto na pokopališče.

Evo ga v vsej požrešni grozoti, hlastežnega Mesta, napreženega na nedavno še jasne poljane . . . Drvenje, divjanje upornih trum, vstaja se zrcali v Prevratu. Učenjak, vzhičen navdušenja za vedo in prosveto, najde svoj slavošpev v Raziskovanju; nezabna hvalnica se ori krasoti, sili, zakonom v Zamislih. Ves ritem velja prihodnosti, vse stremi Proti bodočnosti.

Vse tehtati, tuhtati — neodoljivi pohlep
človeški prebrska gosti in gibki gozd bitij,
in naj brez spotik se težkó je iz gošče preriti,
Um najde pravic in dolžnosti zakon in sklep.

V atomih se išče, iz prahóv, iz kvasóv
se kaže ogromno življenje; vse veže
ujeto v neskončno brezmejnost se mreže,
ki širi in stišče nesmrtna jo snov.

Po svoje prebija tajnosti steno
junak, učenjak, pustolov in poet.
In novo že bitje čuti ves svet
za skupnih, samotnih naporov se ceno.

A ve, ve mesta,
 od vsepovsod
 nabirate in tirate človeški rod
 s planjave in dobrane,
 kopičite v sebi zadosti ljudi,
 dovolj novega soja, rdeče moči,
 da vnamete s plodno vročico volje
 možganov resnih in besnih
 vsem tem,
 ki razodevajo pravce, odsevajo
 vesolje.

Duh poljane minole bil Božji je duh,
 bal se žaliti z iskanjem Ljubezen,
 pal je pod os, ker biti ni htel prekucuh,
 novih žctev voz žareči gre čezenj.

Gonoba prihaja, sopiha od vseh strani
 po plani končani vetrovi besnijo,
 a zdalje sesa ji mesto sile in kri,
 kar še jih ostalo je pred agonijo.

Žarna tovarna blesti, kjer njiv je sad
 iskril se; siv čad cerkvene strehe okaja;
 človeški duh napreduje in solnca zapad
 božanska ni hostija več iz zlatá, ki oplaja.

Kedo vas odveže blodenj in blaznosti vseh
 in zone mrtvaške, kedaj se li prerodite,
 o polja, ko vrt za trud in naporni uspeh,
 ko čaša, ki núdila zdravje, deviške bi svite?

Nekoč premladite z uslužnim solncem nekdanjim
 in z vetrom, živino usužnjeno, dobrim dežjem,
 ob urah prostega vzneta s poletom jutranjim
 spet rešeni svet, ki pal je bil mestom v objem?

Mordà pa postanete, polja, poslednjikrat raj
 — očiščen bogov, otrebljen njih slutenj — vseh modrih,
 ki bodo ob zori prihajali sanjat v ta kraj,
 poprej ko zadremajo v jasnih večerih in bodrih?

Medtem pa življenju širokemu zdi se dovolj,
 ljudem da radost nebrzdáno in plodno ponuja.
 Pravice, dolžnosti? Sanje različne to zgolj,
 pred slednjo nádejo novo mladost jih obuja!

Kako se neha spopad med sogoltnimi mesti in padlo, podlo poljano? Rešitev riše v zabrisanih potezah tretji del družabne epopeje, *Jutranje zarje*. Megleno nam ta štiridejanka nasenčuje prvi svit bodoče zore: gnusoba divjega razdejanja nastopi, predno se zemlja osnaži mestnih nečednosti; nato se gorostasna zmeda in zmešnjava umakne ubranemu razvoju človeškega sporazuma.

Spričo tega viška, kjer se razglabljanje in premišljevanje spaja z vsevišnjim zanosom, z visoko vzpeto prosternacijo čuta, se je odločila umetniška Belgija prirediti slavje svojemu sinu. Množica je bila prišla slaviti l. 1896. moža čudovite dobrote, odkritosti in neodvisnosti nič manj nego pesnika, ki se ga rojak Guilbeaux ne boji imenovati najsplošnejšega in največjega v Evropi.

Novo postojanko tvorita *Les Visages de la Vie* (1899) in *Les Forces Tumultueuses* (1902). Manj rezek in razburkan, manj obseden od mračne bojazni nego v *Mestih* se kaže Verhaeren v *Obrazih Življenja* in *Hrupnih Silah*; tem veselejša je vedrina, čim več je taval in tipal po teminah, predno jo je dosegel. V prvem zvezku se zanima za razne moralne misli, opazujoč človeško srce. Čista filozofija navdihuje te vzvišene meditacije. Določna in odločna odpoved je zavladala, radosti je dal zatrdno slovo:

Veselje pač daleč, ah, onkraj človeške je duše,
 najvišja je dlan izpulila zgolj puh in peresa
 tej ptici, ki krili v vrtincih penečih v nebesa
 in s samo se senco dotika pozemeljske ruše.

Nravni nagibi prešinjajo tudi četverodejanko *Cloître*, *Samostan* (1900), kjer se odigrava med redovniki bridek boj vesti, v ozračju duševnega vzhičenja, ideološkega fanatizma. *Philippe II* (1901), žaloigra v 3 dejanjih, vprižarja borbo dveh zgodovinskih ostrih in reznih značajev, med Filipom in sinom Karlom, junaško, a bolehalo dušo, v kateri se menjava plaha upehanost s sijajnim vzmahom častihlepeja.

Samo časovno sodijo semkaj *Les Petites Légendes* (1900), ki vsebljajo brutalno poezijo brez nežnosti in ljubkosti. Legendice očrtujejo v starinskih sanjarijah in trdih potezah značaj krepkega in

surovega flamskega plemena, čutnega, hotljivega, slavnega . . . Prastari Kipec, podoben Diani, Veneri ali tudi Cibeli, je stoloval v zlati halji pod kapeličnim oblokom liki Devica ter čudežno ozdravljaj. Oblastni kaplan pa mu izvoha peklensko poganstvo in ga pahne v reko. Ob jezcu ujemo malika brabantski kegljavci ter postavijo za srednji stožec. Podere ga prvi — vname se mu zidanica, vrže ga drugi — smrt vzame mu hčer, naslednjemu se zruši v skednju glèt ter ubije psa in pastirja. Sledi zgodba opolzle čarovnice, ki dobi kmeta z omotičnim napojem, zraven drugih zanimivih, čudovitih, pretresljivih.

Gori navedene Šumne Sile izražajo poleg umirjene vedrosti še modernizem. Pravzaprav ostaja Verhaeren zvest svojemu načinu, gledati svet v motni luči; vendar optimizem in tragika se strinjata v višjem zanosu, v strastni ljubezni do življenja, četudi tulečega in krvavečega, da le diha in drhti! Opeva in proslavlja Vedo, Umetnost, vročico, ki tvori in ustvarja, ki razdira ter stare sledove in stopinje preteklosti zastira z novimi. Dokaj nasprotij, mnogo protivnega, prostaškega, zoprnega, umišljenega tiči v današnjem brezumnem stremljenju po vzorih. Ali poskus je orjaški, zalet mogočen, navidez nezvezno pehanje in nehanje zrcali sijajno veličast kozmičnih prekucij in revolucij. Naslaja se ob gibanju burnih sil, opaja se z nado in upom ob jakem raznetu, širokem razmahu vesoljnega utripanja. Primerek za njegov vedri optimizem iz poema *Matin*: v jutru je udaril legak in poskočen čez polje in sadovnjak, ogrnjen v veter in luč; odpodil iz prsi je misli čemerne in dlakocepno učenost, vesel zvenečih iskrečih kremenov na poti; in stopa s ponosom, ker ljub in drag mu je zrak in zemlja, ker je brez mej in meša se v svet, pijan prvinskega žitja; slučaj ga vodi in spremlja; na ustnice žgoče poljubi cvet, kjer ga zaloti; lahkonomog krene skoz log in grize liste zelene . . .

Rdeče vetrove gledam kakor nikdár
blesteti po morju vejevja in snuti,
starosti mi duša človeška ne čuti,
pod solncem je mlada in nova sleherna stvar.

Jaz ljubim roké si pa bujne plavkaste láse,
dlaní pa svoj čok in jasne oči:
in da si nabrenknem kipeče moči,
prostrano vsemirje posrkati hotel bi vase.

Prekrasen pohod po planjavi in v senci je hoj
 kjer bitje prepeva in plaka, utripa
 in troši se ter se razsipa
 in liki brezumnik opiva se s samim seboj!

Naslednje postajališče se zove *Toute la Flandre. Les Tendresses Premières* (1904) t. j. Vsa Flandrija. Prve nežnosti. Čez tri leta je obelodanil *Toute la Flandre. Les Guirlandes des Dunes*; nekaj kesneje je izšla *Toute la Flandre. Les Héros* itd. V teh in poznejših naslovih vse tja do *Les Blés mouvants* (1913) se Verhaernova lirika neprestano obnavlja in presnavlja, postaja vedno širja in prosteja v razmahu; nazadnje imenovana Valoveča žita so vznesena hvalnica flamski zemlji, rujni bujni žetvi, poljedelcem in rokodelcem, čudežni moči zlata in ljubezni. Kakor v skrajnem početku tako lepi pesnik še zmerom na rodni grudi in H. Davignon meni, da bi ne bil dosegel svetovnega slovesa, ko bi se bil odtrgal od nje.

Od ostalih zbornikov naj omenim še *Les Heures d'après-midi, Popoldanske ure* (1906) kraj tega je objavil obsežneje razprave o slikarjih Heymansu, Khnopffu, Rembrandtu in kot tridesetletnik nekaj pripovedne proze v težkem slogu Mallarméjevih *Divagations*. Ob zaključku se pomudimo trohico pri snopiču *La Multiple Splendeur* (1906), *Mnogoteri blesk . . .* Zavese saj in sence padajo s slemen in stolpov, noč se nastanja surovo nad kolodvorom, od svetilke do svetilke samó režejo škarje svetlobe mrak in temó; počasni sprevod pogrebniških vlakov začuenja, škripaje in zadevaje izginjajo vozovi v temino; kriki, turobni znaki — in vlak oddrda v hrupu železja in kladiv — poniglava plan ga pogoltne, posreba . . .; ob zori priveslajo ladjice lahne, otovorjene z ambro in kovinami, ponosno plapolajo pisani prapori v zraku, po vitkih vrveh posedajo pestre are, tu je ves sijaj in ves lesket in blišč od vsepovsod — in glej, vse se pozabi — i volhki vozovi i sajasti predori i premogaste postaje — pred mrzličnim blaznim klicem obzorij in morij . . .: celokupni Dinamizem v poeziji! — Rad vas imam, dečaki plavolasih deželâ, zorni vodniki hrzajočih vpreg, zagoreli drvarji iz vonjivih lesov, starodedni kmet iz bele vasi, ki ljubiš ornico in travnik ter s kretnjo razsežno mečeš seme najprvo v zrak, v luč, da še malo živi poprej; vas mornarje, ki požete pesem priprosto, ko se napejajo jadra in drhte jambori in vrvi, vas okorele nakladalce in razkladalce ladij, ki si podjarmijo valove tja do tečajev;

in vas iskalce mamljivih kovin po ledenih ravneh, po sneženih goljavah, koder oblega vas mraz in sunkoma stisne v svoj ogromni vijak, vas rudarje, ki — svetilke v zobeh — se plazite v zemlji po tleh do ozkih žil; in slednjič vas, kalilce železa, kovače jekla, ki — obličje od črnila in zlata — luknjate senco in meglo, hrbti napetih mišic okrog neznanskih nakoval in velikanskih vignjev, temni klavdivarji ustvarjeni za vekovito delo, v srcu vas čutim, mogočne in bratske vas slutim! O žilavi trud, ta divji in ostri, rezni in resni napor, na plani, na morski ravni in v srcu gor, vijoč svoje vozle povesod in bijoč člene verižne od konca do kraja sveta! O kretnje drzne in smeje v solncu in senci, o roke vedno goreče in dlani nikoli upehane, združene skozi vesolje, da ukročeni vseмир dobi vtis človeške sile in volje in objema obris: ne brne-li tu strune Socijalizma?

Drevo samotno na planem že sto in sto let stoji ter opazuje iste setve in žetve; ugasle na veke so daljnih dedov oči, ki so zrle, kak skorja njegova vozla se zanka za zanko, grča za grčo; predsedovalo je njih delu, nudilo ob vznožju zaraslem postelj iz maha in zibalo v sladki senci deco ob uri poldanski; v jutrih vasi vedežujejo vreme po njem — se-li solzi ali prepeva — zakaj pozna tajne silnih oblakov in solnca, ki se kuja na skritih obzorjih; ono je vsa prošlost, pokončana na tožnih livadah; v svečanu ko sok se razlije po deblu postarnem, iz brstov in popkov, iz vej — usten blaznih, zvitih rok — zažene krik neskončno zategel v bodočnost; tedaj pa z nitkami dežja in luči kalí tkivo svojih žametnih listov, snuje vozle in uglaja vejevje, v premagano nebo vzdiguje čelo in v močvir se steza in v sosedni svet spenja žejne korenine, da večkrat samo se čudi tihemu dehtivemu delu; o boji in silni napor! meči vetrov mu prebadajo kožo, nevihte in vihre, slana in sren in srež ostra ko raskavi opiljki, srd in črt sap in toče in moče, snega, led in žled, čegar zob grize in gloje vse do beljave, do hobotnega pasma laskov in vlaken — a nista mu srčnost in vek ohlapnela, pa vselej lepše je bilo mu brstno življenje slednjo pomlad; v vinotoku ko zlató zmaguje mu v listih, poroma še često mi noga k drevesu, ki prehaja jesenski ga veter; kot velikanska ponev-žerjavnica peres in plamenov kipi tja v sinje višine . . .

Kakor da biva v njem duš miljon, se je zdelo,
vse po vejevju ogoljenem mehko je pelo.

Bližam se — z lučjo napolnjeno moje oko —
in s prsti pogladim, otipljem ga s celo rokó;

začutim, kako nadnaravno utriplje, drgeče
 neznansko v zemljó vse do najbolj dolenjih plasti;
 tedaj si na deblo surove, prsi pritiskem žehteče
 s čutom take ljubezni in take slasti,
 da ritem globoki njegov preseli se vame
 in sila me cela do mozga prešine, prevzame.

*

Takrat sem se spojil v njegovo prelestno življenje;
 nič manje navezan bil nanje ko sleherna vej;
 ko vzgled in ko vzor je molelo v svetlo blestenje;
 vzljubil sem solnce in gozde gorkeje ko prej
 in golo ravnino brez meje in bežne oblake;
 in proti usodi zakrit sem bil v trdnosti ščit,
 vsemir pestovati dlani so hotele mi jake;
 bil čilih sem mišic in žil, legak in spočit
 sem vikal: „Sila je sveta,
 Človek naj v dela, smelo početa,
 vtisne odločno svoj ostri pečat:
 Moč ima ključe do rajskih vrat
 in pest nje široka nam duri nebesne odklepa.“
 Poljubljal sem hrgasto deblo ko nor,
 in ko se večer je odtrgal od gor,
 izgubljal sem v polja se slepa
 in hodil sem todi in blodil sem tja
 in blazno je vrel mi krik iz srca . . .

Mar ne diha panteizem iz prevedenih vrstic? —

Dotičnim Francozom, katerim je vzor pisatelja n. pr. Musset, čuvar „dobrega okusa, sporočila, prave mere“, se more zdeti Verhaeren barbar, kipoborec. Pri presoji njegovih prikazni ne gre pozabiti, da je samorasli Belgijec člen v verigi, ki spaja galskega duha z germanskim individualizmom. Turobna vizija narave in človeštva, duševno obilje, miselni nepokoj, samoniklost ovajajo izrazitega severnjaka. Zamaknjeni samosevec doživlja ognjenične in ciklonske vtise. Njegova umetnost je nad vse osebna. Prekipeva brezbrežne neskončnosti, vzhičenih, visoko vzpetih, vznesenih nadčloveških čustev; njegova domišljija vnikljivo poveča vse stvari v hiperbolske embleme, žene emocije do skrajnosti, paroksizma, pretvarja resničnost, povečuje nje predstavo, opazuje reči z večnostnega vidika; skrivnost in življenje se mu družita v eno zlitino, „spletana v taisti

blisk“. Tesnoba otožnost, prepojena z mrzlo grozo, ga tišči in tlači. Tožba njegova pred Usodo je obsežna, brezbrežna kakor njegov obup; hrapavo in hripavo zvení, enolično ko žitje, zdržema ko bolest in gorest . . . Ko pa se je jasneje zavedel mnogolike in čudežne istinitosti, vsesplošnega življenja in neizmernih njegovih moči, se je zavzel za silo-stvarnico ter pil radost in mladost iz tega spoznanja. Iz pesmi prokletja je vzkalila in se razpregla hvalnica ljubezni. Verhaernu je lasten dar podob, kakor ga je premogel le pevec *Légende des Siècles*; čujemo polni religiozni odjek, posebnost velikih bardov; njegove sanjarije so več ko molitev: Et je songe, comme on prie . . .

— Koncem lanskega listopada so priobčile novine vest, da se je prosluli avtor *Sesalkastih Mest* ponesrečil in preminol.¹

¹ Pri osvežitvi obledelih pojmov in dojmov, dobljenih svoječasnó iz prevesne večine Verhaernovih pesnitev, sem uporabil osobito: A. Beauhier, *La Poésie nouvelle*, Paris 1902, ter Ad. Van Bever & Paul Léautaud, *Poètes d'Aujourd'hui*, Paris 1910.

Ante Debeljak :

Kukavice.

Kako, kako? vprašuje z bukovice,
kako se gorko gnezdo naredi,
kako se rod negodni zaredi.
Kako, kako? To ni za kukavice.

Tako lahko je to za druge ptice,
kar komaj slišno tod jih žvrgoli —
za nas povsod sovragov mrgoli:
dehor in gad pa zračne roparice.

Kedo, kedo goliče naj izpita,
kako ko komaj sama kdaj sem sita? . . .

Ves dan je v druga gnezda kukala,
kako počene in kako zvali
na tuje rame vse skrbi, boli —
„Tako, tako“ nato`je kukala.

Uresničeno sporočilo.

Rudyard Kipling. — Poslovenil Bogomil Vdovič.

Čprav umrješ to noč, ljubica, in toguješ
 Kot prikazen pred mojimi durmi,
 Ne bo mi smrtni strah nesmrtno ljubezni zatl.
 Ampak še bolj bom ljubil tebe,
 Ki mi, vrnivša se iz hiše smrti, še daješ
 Trenotek tolažbe v moji neprimerni bolesi.
 Hiše senc.

To povest naj pojasnijo tisti, ki poznajo ustroj duš in vedo, dokod gredo meje možnosti. Dovolj dolgo sem živel v tej deželi, da vem, da je najbolje, če ne veš ničesar, in to povest lahko samo napišem, kakor se je zgodila.

Dumoise je bil naš civilni zdravnik v Meridkiju in mi smo ga imenovali „Dremež“, ker je bil okrogel, zaspan možiček, na svetu svizec. Bil je dober zdravnik, ki se ni prepiral nikoli z nikomer, niti z našim carinskim komisarjem, ki se je obnašal kakor kak mornarski hlapec in je imel toliko pojma o taktnosti, kakor konj. Poročil se je z deklico, ki je bila prav tako okrogla in je gledala prav tako zaspano kakor on. Bila je rojena Miss Hillardyce, hči Hillardycea iz Berarja, ki je bil pomotoma poročil hčer svojega šefa. Toda to je druga povest.

Medeni tedni trajajo v Indiji redkokedaj več nego teden dni, toda vsak parček si ga brez ovire lahko raztegne na dve leti ali tri. Prekrasna dežela za poročence, ki so do ušes zaljubljeni drug v drugega. Živijo lahko popolnoma zase in nemoteno, — prav kakor sta živel Dremeža. Ta dva mala človeka sta se po poroki odtegnila svetu in sta bila vsa srečna. Seveda sta bila primorana dati tu pa tam kak obed, toda pri tem nista nabirala prijateljev. Naselbina pa je šla svojo pot naprej in ju je pozabila. Samo, kadar so včasih govorili o njih, so rekli, da je Dumoise prav dober človek, čeprav dolgočasen. Civilen zdravnik, ki se ne prepira, je redkost, cenjena redkost.

Malokdo si lahko dovoli zabavo, igrati kje Robinsona Crusoa, najmanj je pa to mogoče v Indiji, kjer nas je malo v deželi in smo navezani na prijaznost drug drugega. Dumoise ni storil prav, da se

je eno leto zapiral pred svetom, in ta pogrešek je zapazil, ko je izbruhnul v naselbini legar ravno sredi zime, in je njegova žena umrla. Bil je boječ možiček in pet dni je minilo, predno je uvidel, da pobira njegovo ženo nekaj hujšega nego navadna mrzlica, in še trije dnevi so pretekli, predno si je upal poklicati inženerevo ženo, Mrs. Shute, ki ji je strahoma razodel svojo stisko. Skoro vsaka družina v Indiji ve, da zdravniki pri legarju ne morejo prav nič pomagati. Boj se mora bojevati med smrtjo in strežniki od minute do minute, od stopnje do stopnje. Mrs. Shute je Dumoise skoraj udarila za uho zaradi njegovega „kaznjivega odlašanja“, kakor je rekla, in se je takoj napotila gledat ubogo ženo. V naselbini smo imeli sedem slučajev legarja in ker je povprečno izmed petih slučajev eden smrten, smo za gotovo čutili, da koga izgubimo. Toda vsi so storili, kar se je dalo. Ženske so stregle ženskam in moški so se zavzeli ter stregli bolnim samcem. Šestinpetdeset dni smo se borili z legarjem in vse bolnike smo zmagoslavno spravili skozi dolino senc. Toda ravno ko smo mislili, da je že vse dobro, in smo hoteli napraviti plesno zabavo, da bi poslavalimo zmago, je mala Mrs. Dumoise znova zbolela in v enem tednu umrla, naselbina pa je šla za pogrebom. Dumoise se je zgrudil na robu groba, da so ga morali odnesti.

Po smrti svoje žene se je Dumoise zaril v svojo hišo in je odklanjal vsako tolažbo. Svoje dolžnosti pa je izpolnjeval vestno. Toda vsi smo menili, da mora na dopust in njegovi tovariši so mu prigovarjali. Dumoise je bil jako hvaležen za svet — tiste dni je bil hvaležen za vsako malenkost — in se je odpravil peš v Chini. Ta kraj je okrog dvajset dni hoda od Simle, sredi pogorja, in njegova slikovitost vpliva dobro na razdražene živce. Pot te vodi skozi velike, tihe deodarjeve gozde, pod visokimi, tihimi pečinami in po prostranih travnikih, kipečih kakor ženska prsa. Veter šušti skozi travo, dež šumi med deodarji: ššš-ššš-ššš. Tako so torej odpravili malega Dumoisea v Chini s polnim fotografskim aparatom in s puško, da bi se otnesel svoje žalosti. S sabo je vzel tudi sicer nepotrebnega nosača, ker je bil možak prej najljubši sluga njegove žene. Bil je lenuh in tat, toda Dumoise mu je zaupal vse.

Nazaj grede iz Chinija je zavil Dumoise v stran proti Bagiju, skozi gozd, ki stoji na odrastku Mounta Hutoo-a. Nekateri, ki so nekaj sveta prepotovali, pravijo, da je pot od Kotegarha do Bagija ena najkrasnejših v prirodi. Teče skozi temne vlažne gozdove in se neha naenkrat v divjem razpokanem pobočju in črnih pečinah.

Popotniško zavetišče v Bagiju je odprto na vse strani in grozno hladno. V Bagi pride malo ljudi, in nemara je šel Dumoise prav zato semkaj. Tu se je ustavil okoli sedme zvečer, in njegov nosač je šel po hribu doli v vas, da bi najel kulije za drugi dan. Solnce je že zašlo in nočni vetrovi so začeli zavijati okoli skal. Dumoise je slonel na ograji verande in čakal nosača. Mož se je vrnil skoraj brž potem, ko je bil izginil, in s tako naglico, da je Dumoise mislil, da se je najbrže srečal z medvedom. Tekel je po hribu navkreber, kolikor hitro je mogel.

Toda v strah ga ni bil spravil medved. Pritekel je na verando in padel na tla. Iz nosa mu je tekla kri, obraz mu je bil svinčeno-siv. Nato je zagrgral: „Gospo sem videl, gospo sem videl!“

„Kje?“ vpraša Dumoise.

„Tu doli; šla je po poti v vas. Bila je v višnjevi obleki, privzdignila je naličje in rekla: — „Ram Dass, izroči „sahibu“ moj „šalaam“ in povej mu, da se snideva prihodnji mesec v Nuddei.“ Nato sem od strahu zbežal.“

Kaj je Dumoise rekel ali storil, ne vem. Ram Dass je pripovedoval, da ni rekel ničesar, ampak da je vso mrzlo noč hodil po verandi in čakal, da pride gospa po hribu, ter iztezal roke v temo, kakor bi bil iz uma. Toda gospa ni prišla, in prihodnji dan je odrinil v Simlo. Po poti pa je nosača venomer izpraševal, kako je bilo.

Ram Dass pa je vedel samo povedati, da je srečal Mrs. Dumoise, da je privzdignila naličje in mu dala naročilo, ki ga je natančno izročil. Pri tem je Ram Dass ostal. On ni vedel, kje je Nuddea, ni imel prijateljev v Nuddei in bi prav za gotovo ne šel tja, pa če bi mu dali dvojno plačo.

Nuddea je v Bengaliji in nima ničesar opraviti z zdravnikom, ki služi v Pendžabu, od Meridkija mora biti oddaljena nad dvanajststo milj.

Dumoise je šel skozi Simlo, ne da bi se ustavil in se vrnil v Meridki, da prevzame službo od zdravnika, ki ga je med tem nadomestoval. Treba je bilo pojasniti nekaj računov ubožne lekarne in vpisati nekaj novih ukazov generalnega zdravnika in tako je prevzemanje dalo opravka ves dan. Zvečer je Dumoise povedal svojemu namestniku, ki je bil njegov prijatelj še iz fantovskih let, kaj se mu je pripetilo v Bagiju. Mož pa je rekel, da bi si bil Ram Dass izmislil lahko tudi Tuticorin, če bi bil hotel.

V tem trenutku vstopi brzojavni sluga z brzojavko iz Simle, naj Dumoise ne prevzame mesta v Meridkiju, ampak naj gre takoj v posebni službi v Nuddeo. Tukaj je namreč izbruhnila huda kolera in bengalska vlada si je izposodila od pendjabske enega zdravnika, ker jih je imela sama premalo.

Dumoise vrže brzojavko preko mize in reče: „Torej?“

Drugi zdravnik ne reče ničesar. To je bilo vse, kar je mogel reči.

Nato se pa spomni, da je Dumoise, gredé iz Bagija, šel skozi Simlo, kjer je morda lahko slišal prve novine, da ga mislijo premestiti.

Poskušal je vprašati in izraziti ta sum, a Dumois ga zavrne: „Če bi bil želel to, bi se ni bil vrnil iz Chinija. Tam sem streljal. Želim živeti, ker imam marsikaj izvršiti . . . toda ne bo me skrbelo.“

Tovariš sklone glavo in pomaga Dumoisu basati pravkar izložene kovčge. Ram Dass vstopi s svetilkami.

„Kam pojde „sahib“, vpraša.

„V Nuddeo,“ odgovori Dumoise mirno.

Ram Dass se oklene njegovih kolen in čevljev in ga prosi, naj nikakor ne gre. Jokal in tulil je tako, da sta ga potisnila iz sobe. Ram Dass zvije svoje stvari, se vrne in prosi za izpričevalo. On da ne pojde v Nuddeo gledat, kako bo „sahib“ umrl, in morda še sam.

Nato ga Dumoise izplača in odrine sam v Nuddeo. Tovariš mu je želel srečno pot, kakor komu, ki je na smrt obsojen.

Enajst dni pozneje je bil Dumois združen s svojo gospo, in bengalska vlada si je morala izposoditi novega zdravnika, da se pomeri z epidemijo v Nuddei. Prva importacija je ležala mrtva v chooodaaškem zavetišču.

LISTEK.

Dr. Aleš Ušeničnik. V „Času“, znanstveni reviji, XI. letnik, 2—3 zv. str. 139 pod zaglavjem „o življenju“ „beleži“ dr. Ušeničnik „z velikim zadovoljstvom“ svojo „izpoved“: „Kant s svojim fenomenalizmom — je bil in Külpe je pozitivizem (Mach — zanikanje metafizike) izpodrinil iz območja moderne vede“, a pristavlja, da „žal še ne vidimo splošnega priznanja te izpovedi“. Končno mi očita nedolednost, ker trdim proti njemu, da znanstvenih dokazov za bitek Boga, duše in posmrtnosti ne poznam in da je takozvane dokaze že Kant sam ovrgel. — Spoznavna teorija (noetika) je Kantov fenomenalizem, ki uči, da so predmeti izkustva le pojavi (fenomeni), katerih podlaga so „stvari na sebi“ (noumena) kot nepoznatne bitnosti (realitete), s stvarnimi razlogi kritičnega realizma docela zavrgla. Prostor in čas ne moreta biti le obliki naše čutnosti, a kategorije le oblike našega razuma. Sicer nekateri Kanta drugače umevajo in tolmačijo: zanikajo, da bi Kant sploh učil nepoznatno bitnost „stvari na sebi (Ding an sich)“. To so pristaši logičnega (transcendentalnega, kritičnega, objektivnega) idealizma ali Novokantovci (Cohen, Natorp in učenci), katerim je pravi pojem že tudi prava istinitost ter ne ločijo pojma od predmeta, katerega ti menijo. A tudi ti se že nagibajo na stran kritičnega realizma, saj se sami imenujejo „znanstvene realiste“, in se le protivijo „naivnemu“ realizmu. Vzdržujem torej svojo prvo trditev, s katero pa nikakor nočem kratiti drugih neminljivih zaslug Kantovih za modroslovje. Pred vsem je on uničil le spekulativno metafiziko, a ne vsake metafizike. Empirična (kritična, induktivna) ne zapade njegovi kritiki. Zato tudi le oni pozitivizem nima prav, ki zanika vsako metafiziko. A pozitivizem, ki se opira na dejstva (izkustvo) ter na teh zida stavbo metafizike, ne more biti zmoten. A tretja trditev doktorja Ušeničnika se mi dozdeva najvažnejša: da sem Kanta pokopal, a ga iznova budim, ker ne poznam znanstvenih dokazov za bitek Boga i. t. d.

V istini so svoj čas naštevali celo 16 dokazov, izmed katerih so najbolj udomačeni: ontologični, kozmologični, fizikoteologični (teleologični), logični, moralni in zgodovinski (e consensu gentium). Zmoten je prvi, ker iz pojma ne sledi bitek predmeta, katerega pojem meni, enako zmoten drugi, ki temelji na prvem vzroku. Tretji pač največkrat pride v poštev ter se opira na smotrnost. Svet očituje poleg smotrnosti tudi obilo nesmotrnosti. Poznamo poedine smotre, a vesoljni smoter?! Kdo neki bi ga mogel dokazati? Pa recimo, da je svet skozinsko smotrno urejen, iz česar le smemo sklepati, da biva reditelj, a ne stvarnik sveta. Zadnji trije dokazi pa so s prvimi tremi v ozki zvezi. In kaj pravi O. Külpe v svoji knjigi „Uvod v modroslovje“ str. 257 i. d.: „specifičnega pomena vobče je komaj kateri izmed dokazov za teizem. Hočemo jih torej le kot splošne pozikuse smatrati, izpričati božje bitje“ ali pa „Bog more biti za metafiziko le podmena (hipoteza)“ in „dokazov za bitek Boga vobče ni in jih ne more biti“. In Külpe je kritičen realista in dualista kakor dr. Ušeničnik, ki celo sam pravi o njem, da „bo moderna veda zopet našla pot k Bogu“, ako „sprejme“ Külpejeve „izsleditve“. Podobno govori K. Joël v svoji knjigi „Duša in svet“ str. 378 in nadalje

o „razvalinah razbitih dokazov o Bogu“ ali pa „klasični dokazi o Bogu niso nujni in ne varavi“. „Imajo svojo vrednost, a le za tistega, kateri je že našel svojega Boga“. A dr. Ušeničnik mi poreče, da si vendar gledé Kanta oporekam. Znano je, da se je Kant v mladosti celo potegoval za eden dokaz, a pozneje v glavnem svojem delu, ki je „polno protislovij, a obenem najgenijalnejše“, zavrge vse dokaze, zaradi česar ga je Mendelsohn imenoval junaka, ki vse zdrobi. Pač pa je idejo o Bogu smatral za praktičen zahtevek (postulat) etike. Ker torej v zgodovini modroslovja slovi Kant po svojih protidokazih, sem ga omenil; njegovi dokazi drže, ker se dajo oprostiti vsakega fenomenalizma. Mannheim, Menzer in Külpe trdijo celo, da temelje vsi dokazi na ontologičnem, katerega zmoto je že Tomaž Akvinski spoznal; — a on ni bil fenomenalist! Dr. Ušeničnik je zgrešil jedro moje trditve, da ne poznam znanstvenih dokazov, med tem ko sam zatrjuje, da „prava veda in filozofija znanstveno dokazuje“ bitek Boga i. t. d. Sicer razumem dr. Ušeničnika trditve, ki je v skladu z dogmo vaticanskega koncila: edini in resnični Bog, naš stvarnik in gospod, se more po ustvarjenih rečeh z naravnim razumom zatrdno spoznati (certo cognosci), a svečana „prisega za moderniste“ 1910 še določneje pristavlja: „in dokazati (demonstrari)“. A ne razumem pa dr. Ušeničnika razdraženosti, ko čuti že v tem, da navajam vsebino njegove knjige, — zabavljanje na krščanstvo!

Dr. Simon Dolar.

Ritem in metrum. Saj takrat pred leti to ni bil doktor Pavlica, s prijateljem Draganom sva sedela na Dunaju; pred nama številka Zvona s prevodom ne vem katere francoske pesmi, in moj prijatelj se je spotikal ob nerodnem ritmu, ki se je zdel meni upravičen. Beseda sem, beseda tja in bila sva pri Prešernu, zakaj njegova knjiga je slovensko sveto pismo. — „O, Prešeren, oprost, on ima vse polno nepravilnosti“. Jaz mu dopovedujem popolnost in prav posebno notranjo lepoto navidezno nedostatnih mest.

„To so pogreški ali pa samovoljnosti.“

„Ne, dragi moj, to je suverenost živega ritma nad abstraktno metrično shemo, ki je znanstveniku pripomoček ali slabemu poetu-zadrégarju dobrodošel surogat in pretveza; to je pravo potoka, ki si grebe strugo po zakonih svoje strujnosti, brez ozira na pravila inženirja, ki regulira hudournike ...“ In zacitiral sem mu:

„Ko svojo moč vihar najbolj razklada,
okróg vrát stráža na pomoč zavpije,
in vstane šum, da mož za možem pada.“

Okróg vrát stráža ... ali jih slišiš, te akcente? Kako označujejo vsebino, kako so njen izraz, rekel bi skoraj: vsebina sama ...“

„Oprost, toda ne morem vama pomagati, Prešernu in tebi: njemu se je ta stih ponesrečil in tebe je prevzela sugestija njegovega imena, da si mašiš ušesa.“

„Bog se te usmili nebeški! Poslušaj vendar: ti zagodženi poudarki, kako se gnetó, pnó, tárejo — kakor možje tam okrog vrat; že v sami akustični dinamiki telih nagosto zbitih vokalov in konsonantov — vsa situacija, zmedeni hip, hrup nenadnega nočnega naskoka in brambe in klicev na pomoč ... ali res ne občutiš, kako je nabrekli notranji ritem prerušil vse metrične brani, prevrnil vsa pravila, razburkal mir gladko tekočih verzov, da je dosežen oni tesni, najtesnejši spoj, ono popolno sozvočje med vsebino in obliko, da ju ne moreš ločiti drugače nego umetno, suho znanstveno ... Najsijajnejše zmagoslavje bujnega naravnega ritma nad umetno konstrukcijo metra v našem jeziku! Kateri laški futurist bi ti z vsemi

svojimi rafiniranimi sredstvi izrazil točneje recimo pok granatnega izstrelka, nego je izrazil klasik Prešeren to burno situacijo? In ta čudoviti verz je tebi —

„Ponesrečen; robot, ne teče, ne poje . . .“

„Ker ne sme peti! Hrešči, seveda, priznam; a mora hreščati, in če bi pel, bi bil šibak in neizrazit, brez ritma!“

„Oprosti, toda nimaš izvežbanega čuta za harmonično lepoto.“

Kaj hočeš na to! S prijateljem Draganom sva ostala vsak na svojem bregu. Danes imava besedo z doktorjem Pavlico in po vsej priliki se mi bo godilo z njim prav tako. V zvezku $\frac{2}{3}$ letošnjega „Časa“ piše v članku „Naša metrika v luči hebrejske“: „Kdo ne slutí, da je ritem v Prešernovih stihih: Mož in oblákov vójsko jé obojno, ali: Čoln vstávi, kjér je góstih sénc temnica, ali: Pred kó greš v Oglej, čéz goró zeléno, ali: Že, Črtomir, je tréba sé ločiti, ali: Beg jé moj up, gozd jé moj dóm in dalje v Jenkovih stihih: Zaslužim sí cekín — k zlatárju sé podám itd., itd. nedostaten?“ — To vprašanje misli doktor Pavlica, da je retorično, ki izključuje vsak odgovor; jaz bom vendar odgovoril: jaz tega ne slutim; čutim pa, da tisti, kdor seka in žaga Prešernove vrstice s poudarki, kot jih je označil dr. Pavlica, ali oponaša neokretnega šolarčka, ki drdra učitelju brezmiselno svojo lekcijo, ali je sam tisti šolarček. Naj bi nam bil kdo na gimnaziji čital: „Hrast, kí vihar na tla ga zimski trešne“ — ves razred bi bil bruhnil v neukroten smeh nad takim drvarjenjem. V znanstveni reviji pa si nadeva tak šolarček-jecljaček učeno krinko in si ne pomišlja pisati o Prešernovem stihu: Gorjancev naših jezik poptujč'vavši: „To je voz težkega kamnja, ki skoro ne more naprej.“ In nadalje: „ . . . ni ritem v navedenih Prešernovih in Jenkovih stihih niti naraven niti umeten, ampak samovoljen“ I. t. d. Ali se nisva o vsem tem razgovarjala že s prijateljem Draganom? Razgovorila se kajpak nisva; teoretik ti hodi s svojimi merami in vagami med gibkimi lepotami sveta in duha in mu niso lepote, dokler mu jih ne potrdi njegova toga shema. Z metrom operira, ritma ne čuti; odzunaj polaga merilo na to, kar se da pojmiti samo odnotraj, z intuicijo sočutja in sožitja. Kako naj pojmi abstraktnož ritem, prvotni pogon in zagon, iz katerega je poteklo, v katerem se toči vse živo božje od solnca in planeta do srca in pesmi, ko pa stoji izven njega? In samo z intuicijo, s sočutjem in sožitjem z ritmom moreš romati skozi stvari in tuje duše in značaje. Prešeren je romal v svojih epigramih skozi tuje duše in značaje. Prešeren in doktor Pavlica! Kako je rekel stari modri Li-Tai-Pe, resničen Kitajec? „Kdo z mečem presekal bi curek vode?“ Ti, ti, teoretik-doktrinar, ga sekaš, ti mahaš v padajoči slap in se čudiš, da ne vidiš rane. Počakaj zime, takrat pridi, ko slap zmrzne, mrtvemu še-le mu prideš ti do živa! Trhla veja ima svoj suhi metrum, z njim lahko meri, kako se poganjajo nje zeleneče sestre v solnce in zrak, a ne pojmi. Zakaj rast je ritem. Trhla veja nima lastnega ritma, zaziblje se lahko samo v ritmu od zunaj, v ritmu vetra. Kako se ga zelene veje vesele, kako se mu udajajo, žive z njim, ga pojmi; suha veja pa se ga boji, zakaj malce preveč se uvili je nji — zlomiti se. Tako je doktrinar v strahu pred ritmom; Pavlica v nezavednem strahu, ker je rojen aritmik; Mahnič in Ušeničnik v zavednem, zakaj zdi se mi, da sta teh dveh duši vendarle ritmičnega rodu.

Takrat na Dunaju sem mislil, da je prijatelj Dragan čudežna izjema; življenje me je preverilo, da ima vse polno sorodnikov. Res, po reakciji na ritem kakor da se dele duše v dve raznorodni pasmi; ritem in metrum — izraz dvojnega svetovnega naziranja, izvirajočega iz dvojnega duševnega ustroja. In razgovor s prijateljem Draganom in doktorjem Pavlico kakor da ni zgolj bistroumljenje o estetičnih

vrednotah, nego spor za svetovni nazor. Ritem in metrum: živo kipenje in prerajanje — okorela dogma; tok stvari in duš — svareče dvignjen prst; ali: plavanje nad prepadi — gledanje z varnega brega; idealizem — utilitarizem (torej materijalizem); iskanje resnice skozi blodnje in zmote, borba duha za Boga na žive in mrtve — štiri poslednje reči lepo na pladnju. Ritmik-tvorec si takih udobnosti ne more dovoliti.

Toliko neglede na to, da nam našega metra in ritma navsezadnje menda ne bo določala hebrejščina, marveč preje slovenščina in slovenska pesem, narodna in umetna, nje zakonita naslednica — vsaj Prešernova, vsaj Prešernova, doktore!

O. Ž.

Paradoks v vprašanju našega gledališča. Kar se je pri nas v teku zadnjih let sesulo — in tega ni malo — se je moralo sesuti, ker je stalo na lončenih nogah. A mi imamo že tisto navado, da iščemo vzrokov v vseh mogočih vnanjostih, nočemo si pa priznati, da je to iskanje zgolj plahotno izgovarjanje ter zvijačna preteveza in da tega rušenja ne bo preje konec, dokler ne pogledamo svoji mizeriji do jedra — to je v našo lastno duševnost. Svoje uspehe, svoj lepi razvoj — o, ni ga od spretnega politika in modrega govornika do neukretnega vajenčka v katerikoli delavnici javnega življenja, ki ne bi vedel naizust, da smo si jih izvojevali brez tuje pomoči, z lastnim naporom in naponom, ki je moral premagati vsakovrstne nepravilike in težave. In del te samozavestne slave prevzame vsak brez obotave nase, v prvi vrsti seveda bistri govornik. Da pa smo prispevali k svojim neuspehom vsi skupaj in vsak posameznik po svojih najboljših (kajpada vedno skromnih) močeh, da moramo torej prevzeti zanje odgovornost vsi skupaj in vsak posamič — te misli se je dobro otresti, še bolje, ne ji dati sploh do sebe, nadležnici nadležni!

Vsako leto najmanj po enkrat zaženemo presunljiv krik o novem kulturnem škandalu ter vijemo roke in pomembno skomizgamo z rameni. In vsako tako skomizganje je prav naravna kretnja, viden izraz psihičnega otesanja vsakoršne odgovornosti za to narodno nesrečo od svoje duše. Eden takih povodov za psihofizično otesavanje je bilo ukinjenje slovenskega gledališča.

Dokler je gledališče delovalo, nismo hodili vanj; ko je prenehalo, smo hitro začutili, da to ne gre; Ljubljana brez gledališča! Ogorčenje, sramota! In sramotenje! In sedaj, ko je središče slovenstva že cela tri leta brez predstav — vidimo, da gre, in živ krst jih v resnici ne pogaša. Dokaz? Če bi nam bilo do gledališča res kaj, bi ga imeli. Tako pa vidimo, da gre; našim potrebam zadoščajo kinematografi — tudi pošteno poglavje zase! — in nemško gledališče.

A odkod tisto silno ogorčenje ob takih prilikah? Tisti občutek sramu? Ali je to res samo hinavščina? Prenagla in prepovršna bi bila taka sodba vendarle. Ni hinavščina, nego zmota je, nekaka desorijentacija, ki pa sega globoko v naše kulturno življenje, in katero je treba pojasniti.

Namreč: zakaj ogorčenje, zakaj občutek sramu? Ali zato, ker poslej ne bomo več poslušali nesrečnega Hamleta v slovenskem (in še Cankarjevem!) jeziku razodevati globine svoje razrite duše? Ker nam ne bosta žvrgolela Romeo in Julija tik pred grobom svoje visoke pesmi mladosti in ljubezni? Ker nas ne bosta bičala zagrizeni Strindberg in nič manj zagrizeni stavec Tolstoj s svojim srdom in svojim usmiljenjem? To ne. Prvič smo na našem odru te pesnike redko videli, in če bi jih bili lahko, nismo šli v gledališče — iz raznih vzrokov. Dejstvo samo je neizpodbitno. Torej vendar hinavščina? Ni hinavščina, a obšlo nas je čustvo sramote, da nimamo ničesar pokazati, zlasti tujcu, ki se nameri v našo prestolico in se mi-

mogrede pozanima za nas. Nerodno ti je, nehote zardiš sramu in zadrege. In to je tisto: svoje gledališče kakor da bi morali imeti zavoljo tujcev, ne zavoljo nas samih; svojo kulturo ne iz lastne želje in potrebe po nji, marveč zaradi reprezentacije. V znamenju tega paradoksa se je razvijalo dokaj naš: kulture — zato ni čuda, ako se je zgodilo z njo, kar se je. Veje in vrh zahtevaš od drevesa, ker so na videzu, tal in korenin, skritih pod njimi, mu ne privoščiš, in se čudiš in ogorčaš, da ne požene cveta in ne rodi sadu. Iz vnanjih nagibov postaviš lahko hišo in kulise — in oboje imamo še sedaj — hrama umetnosti nikoli! Umetnost klije iz duha in notranje ljubezni; vnanja podpora, ki ne izhaja iz duha in ljubezni, ji je prej prokletstvo nego blagoslov. In na tak način smo si že marsikaj prokleli in si še proklinjamo. — n —

V spomin Lojzu Zbačniku. — Od številnih sinov neimovitega krojača v Loškem potoku zajde najdarovitejši v srednje šole. Zanimalo bi ga jezikoslovje, a po naključju se zaveže za zdravoslovje. V drugem polletju presedla na cenejše pravo. Odsluži enoletništvo na Češkem. Pred prvim izpitom gre desetnik v Galicijo, na patroljskem pohodu mu šrapnel odnese čeljust. Priljubljen družabnik. Pod imenom Slavko T(aborski) idr. je objavljaval črtice po „Dom. Prijatelju“, „Slov. Narodu“, „Jutru“ ter večkrat brezimno pereče polemike. V zapuščini dosti dramatskih in pripovednih osnutkov.

Tri leta že za tabo mati joče:
„Zastonj se, sinko, vbadal je tvoj oče,
„da lepše dni sešije ti.

„V tla gleda, ko da zgubil je šivanko,
„in čuti bosti v srcu iglo tanko,
„solzé pa ne prelije ti.

„Tri leta nosi te, nevidno breme:
„srebrí se bujna brada mu in teme,
„očesi motno sijeti.

Tri leta bedno plakala je mati,
še vedno vidi te slovo jemati,
ko v tujem ustni gnijeti.

Morfeju.

Zakaj bežiš iz sočnatih mi snov
in kako nudiš mi nadomestilo?
Duha dvom v lačno mi lovi šestilo,
peha od Sile blazno ga na Snov.

Prešinja misel bliskoma vsemír,
odgrinja rimske ceste, pestra sonca,
svetov utrinja novih se brez konca,
povsodi snuje stvarniški nemír.

Za mano pljuska že vekov nebroj,
preležal v premog sem se v tesni plasti,
prevelil v životinji se silni roj.

Še raj bi ustvaril, pa mi ni v oblasti.
Ni Prometej učil, pravico krasti? —
Mož sam ni tvorec, sam je bore stroj!

Anton Debeljak.

: Splošno kreditno društvo :

r. z. z o. z. v Ljubljani.

Hranilne vloge na knjižice in v tekočem računu se obrestujejo po 4 1/2% od dne vloge do dne dviga. Na razpolago so domači hranilniki. Rentni davek plačuje zadruga sama.

Posojila se dajejo na hipoteke, zastavna pisma, osebni kredit, vrednostne listine (efekti), predujmi na lombard pod zelo ugodnimi pogoji.

Menice se eskomptujejo po razmerju bančne obrestno mere.

Telefon št. 120.

Ček-konto poštne hranilnice št. 45.156.

OMLADINA

Nova publikacija „OMLADINE“:

ALOJZIJ GRADNIK: **Padajoče zvezde.**

Cena v platno vezani knjigi K 3.50.

Dobi se po knjigarnah ali „OMLADINA“, Ljubljana, poštji predal 87.

„Tedenske slike“

so najboljše in najzanimivejše slovenski ilustrirani tednik.

„Tedenske Slike“ stanejo: celoletno 12 kron, polletno 6 kron, četrtletno 3 krono in mesečno 1 krono. Posamezne številke se dobe po trafikah, knjigarnah in na kolodvorih izvod po 24 vinarjev.

Naročite si „Tedenske Slike“.

Zahtevajte povsod „Tedenske Slike“.

Priporočamo

„Narodno knjigarno“

v Ljubljani, Prešernova ulica št. 7.

Priporočilo častitim naročnikom „Ljubljanskega Zvona“.

Največja zaloga raznovrstnega papirja, kanclijskega, ovijalnega, raznih šolskih in pisarniških potrebščin. Razglednice en gros en detail.

Velika knjigoveznica, v kateri se izdeluje od najpriprostejše do najfinejše vezi. Originalne platnice in vezi za razne hranilnice in posojilnice.

Tisek na trakove, razne reklamne table v zlatu, aluminijumu i. t. d., passepartout v mnogovrstnih izpeljavah. Tisek na žalne (pogrebne) trakove se takoj izvrši.

— Tvojnica papirne in kartonažne industrije J. BONAČ SIN, Čopova ulica, Ljubljana. —

Vljudno priporoča

Ivan Bonač.

Knjigarna
L. Schwentner
v Ljubljani
Prešernova ulica št. 3.

priporoča sledeča dela slovenskih pesnikov :

- Aleksandrov :** *Pesmi in romance.* Broš. 3 K 50 h, eleg. vez. 5 K.
- Aškerc A. :** *Zlatorog.* Planinska pravljica iz Trente. Eleg. vez. 3 K.
- Aškerc A. :** *Mučeniki.* Slike iz naše protireformacije. Broš. 3 K, v platno vez. 4 K 50 h, v usnje vez. 6 K.
- Aškerc A. :** *Junaki.* Epske pesnitve. Broš. 3 K, v platno vez. 4 K 50 h.
- Aškerc A. :** *Jadranski biseri.* Balade in romance slovenskih ribičev. Broš. 3 K, eleg. vez. 4 K 50 h.
- Aškerc A. :** *Akropolis in piramide.* Poetični sprehodi po Orientu. Broš. 3 K, eleg. vezano 4 K 50 h.
- Aškerc A. :** *Pesnitve.* Peti zbornik. 1904—1910. Broš. 4 K, eleg. vez. 5 K 50 h.
- Cankar Ivan :** *Erotika.* II. izdaja. Broš. 2 K, eleg. vez. 3 K 20 h.
- Jeraj Vida :** *Pesmi.* Broš. 1 K 60 h, eleg. vez. 2 K 60 h.
- Kette Dragotin :** *Poezije.* Druga pomnožena in ilustrovana izdaja. Broš. 4 K, eleg. vez. 5 K 50 h.
- Kette Dragotin :** *Poezije.* Ljudska izdaja. Broš. 1 K 80 h, vez. 2 K 50 h.
- Poljanec Ljudmila :** *Poezije.* Broš. 2 K, eleg. vez. 3 K.
- Prešernove poezije.** Uredil A. Aškerc. Drugi natisk. Pantheon-izdaja v usnje vez. 3 K 60 h.
- Župančič Oton :** *Čaša opojnosti.* Drugi natisk. Broš. 2 K, eleg. v usnje vez. 3 K.
- Župančič Oton :** *Cez plan.* Drugi natisk. Broš. 2 K, eleg. v usnje vez. 3 K.

Nadalje priporoča svojo bogato zalogo slovenskih in nemških knjig, ter sprejema naročila na vse leposlovne liste.

„NAŠA KNJIGA“.

PRILOGA „LJUBLJANSKEMU ZVONU“.

Leto I.

V Ljubljani, meseca maja 1917.

Štev. 1.

Kaj hočemo z „Našo knjigo“?

Da dvigne slovensko knjigotrštvo in ustvari stik med občinstvom in knjigotrcem, je začel l. 1900 L. Schwentner izdajati »Slovensko knjigarno«, ki je izhajala kot priloga »Ljubljanskemu zvonu« štiri leta. To knjigotrško glasilo je seznanjalo naše občinstvo predvsem s publikacijami slovenske književnosti in je bilo potrebno v interesu uspešnega razvoja našega knjigotrštva in s tem tudi slovenske književnosti, »ker to oboje je v najtesnejši zvezi in drugo na drugo odkazano.« Poleg običajnih knjižnih naznanil je prinašal list tudi informativne članke. V to dobo spada izredna podjetnost našega ljubljanskega knjigotročca: začeli so izhajati zbrani spisi Janka Kersnika in Janeza Terdine; napravila sta prve korake v javnost Cankar in Župančič, izšle so Kettejeve Poezije, Aleksandrov - Murnove Pesmi in romance, Aškerc je razvijal izredno plodovitost, oglasili so se »Novi akordi« . . . Toda ta val navdušenja se je kmalu polegel, dokler ni mlajša generacija s potujočimi in javnimi knjižnicami zopet oživila zanimanja za slovensko knjigo tudi v širših slojih. In zdaj v vojnih letih so romale slovenske knjige v mnogoštevilnih izvodih na razne fronte, v vojaške bolnice in domove, kjer so bile našim bojevnikom često edina uteha. Da se spet založi naš knjižni trg z dobrim blagom, je prevzel knjižni odsek »Tiskovne zadruge« kljub izrednim težkočam važno nalogo, da oskrbi v prvi vrsti našim klasikom dostojne nove izdaje, ki naj bodo temelj in ponos naših privatnih in javnih knjižnic. Priloga »Naša knjiga« hoče predvsem seznanjati naše občinstvo s književnim delovanjem »Tiskovne zadruge« ter ga opozarjati na vse nove pojave na našem književnem trgu; bibliografski pregledi naj nudijo po možnosti popolno sliko o našem sodobnem književnem delovanju vseh panog. Posvečati hoče pozornost notranji in zunanji opremi knjig; vrste se naj opisi zanimivih književnih redkosti iz starejše dobe, v prilogi bodi koticček tudi za naše bibliofile; poročala bo o delovanju naših knjižnic, odgovarjala na razna knjižna vprašanja in beležila desiderata. S tem upamo ustreči ljubiteljem slovenske knjige; od njih zanimanja in sodelovanja je odvisen obstoj »Naše knjige«. Naročniki »Ljubljanskega zvona« jo dobivajo brezplačno; izhajala bo v nedoločenih rokih, po možnosti vsaj štirikrat na leto.

Leposlovni prevodi »Tiskovne zadruge«. Poleg izdaje naših klasikov in glavnih sodobnih pisateljev izda »Tiskovna zadruga« v posebni knjižnici v dovršenih prevodih najboljša leposlovna dela iz svetovne književnosti. Za prevode iz slovanske književnosti je prevzel vodstvo dr. Ivan Prijatelj v svoje izkušene roke. Za rusko in poljsko literaturo je angažiral Vlad. Levstika. Levstik že prevaja Dostojevskega »Obsedence«, potem prevede še dva glavna romana istega pisca: »Idiota« in »Karamazove«. Dr. Prijatelj napiše kratko študijo o Dostojevskem. Iz Turgenjeva pride na vrsto pet glavnih romanov: Rudin, Na predvečer, Dvorjansko gnezdo, Očetje in sinovi ter Dim. Nato prevede Levstik Merežkovskega »Leonarda« in »Aleksandra I.«, nekaj Korolenka, Garšina, Čehova, Gorkega, Andrejeva, en zvezek Gogolja. Iz poljščine izide v prevodu eno roman Žeromskega, Reymonta, Struga, Zapolske, Orzeszkowe in Weyssenhoffa. Dobiti bo še treba dobre prevajatelje za Slovaka Hurbana in za par Rusinov (Franka, Kobylanske). — Iz češčine bo do Božiča gotov prevod med Čehi jako popularnega študentovskega žanra iz biedermeierske dobe: Jiráskova »Filozofska zgodba«. — Podobno, kakor za slovanske literature, oskrbi »Zadruga« tudi urednika za romanska slovstva, ki razdeli delo in organizira prelagatelje.

Ljubljanske javne ljudske knjižnice delujejo zelo uspešno. »Simon Gregorčičeva«, najstarejša med njimi, je ravnokar končala s preureditvijo svoje knjižnice, ki je občinstvu dostopna ob delavnikih od 4.—6., ob nedeljah in praznikih pa od 10.—12. ure. Šteje okoli 1300 slovenskih in slovanskih ter okroglo 1200 nemških knjig. — Javni ljudski knjižnici gospodarskega naprednega društva za dvorski in šentjakovski okraj tekmujeta v delavnosti med seboj za prvenstvo. V orientacijo branja željnega občinstva sta izdali praktično sestavljena kataloga že v novih natisih. O prvi knjižnici mi manjkajo statistični podatki. Šentjakovska je štela koncem leta 1916 okoli 6500 knjig; okoli 20.000 strankam se je izposodilo v minulem letu približno 75.000 knjig. Čitateljstvo je zahtevalo predvsem zgodovinske romane, novele gredo manj izpod rok. Izmed slovenskih pisateljev je občinstvo najbolj segalo po Finžgarju (Pod svob. solncem), Jurčiču, Kersniku (Lutrski ljudje, Očetov greh), dr. Kraigherju (Kontrolor Škrobar), dr. Lahu (Uporniki, Brambovci), Stritarju (II., III.), dr. Šorliju (Človek in pol), dr. Tavčarju (Mrtva srca, posebno pa »Izza kongresa«), dr. Vošnjaku (Pobratimi). Mnogo bralcev so našli ponatisi »Narodovih« feljtonov, izvirnih in prevedenih. Izmed neslovenskih pisateljev so bili posebno zahtevani: Dostojevskij, Dumas, Flaubert (Gospa Bovary), Manzoni (Zaročena), Maupassant, Sienkiewicz, Tolstoj, Wallace (Ben Hur), Zola (Polom, Rim). — Podrobna statistika v tem oziru bo potrebna in važna!

Slovenski odbor za vojaške domove, ki posluje v deželnem dvorcu v Ljubljani, je kupil dozdej 4557 novih slovenskih knjig, katere je poslal centrali za vojaške domove na Dunaj, da jih razdeli. Da bo mogel odbor preskrbeti vse vojaške domove s potrebnimi slovenskimi knjigami, bo moral kupiti še več tisoč slovenskih knjig. Vse knjige po vojaških domovih so pod vojaškim nadzorstvom; centrala za vojaške domove ima natančen seznam vseh knjig, ki bodo po vojski v stalnih vojaških knjižnicah nudile našim vojakom potrebno berilo.

»Das literarische Echo«, berlinski polmesečnik za prijatelje književnosti, je prinesel o smrti Levca in Hubada v 8. številki (15. januarja 1917) sledečo notico, ki pravi, kako slabo informirajo svoje občinstvo o nas celo boljše revije:

Franz Levec, Chefredakteur der hervorragendsten slowenischen Wochenschrift »Lublanski Zvon«, ist in Laibach gestorben. Er hat sich als Dichter und Romanschriftsteller bekanntgegeben.

Hubad, der sich um die Entwicklung des slowenischen Schriftentums entschiedene Verdienste erworben hat, ist gestorben.

Prošnja. »Tiskovna zadruga« v Ljubljani je sklenila izdajati slov. klasike. Ker sem jaz prevzel uredništvo druge izdaje Jurčičevih in prve izdaje Levčevih zbranih spisov in v ta namen potrebujem korespondence imenovanih dveh pisateljev, se obračam tem potom na vse one še živeče slov. književnike, oziroma dediče že umrlih, ki hranijo kakšna literarna ali za biografijo važna pisma Jurčičeva in Levčeva, da mi jih pošljejo v porabo. Garantiram po izvršenem prepisu točno povrnitev. — Dr. Ivan Prijatelj, kustos dvorne knjižnice na Dunaju XVIII. Währingerstrasse 147.

Slovenska bibliografija za leto 1917.

a) Leposlovje.

Bohuslav Fran. Za črnim zastorom. (Igralčevi zabeležki.) Lastna izdaja. Praga-Smíchov 746—28 n. Natisnila dr. Ed. Grégr in sin, Praga 1917. 8°. 38 str. Cena 1 K 40 vin.

Coloma Luis, Boy. Roman. Iz španskega prevlel A. Kalan. V Ljubljani 1917. Založila Katoliška bukvarna. Natisnila Katoliška tiskarna. 8°. 269 str. Broš. 3 K.

Dolinar Ivan, Albanska špijonka. Povest iz balkanske vojske. V Ljubljani 1917. Založila Katoliška bukvarna. Natisnila Katoliška tiskarna. 8°. 74 str. Cena 80 vin.

Flaubert Gustave, Tri povesti. (Preprosto srce. — Legenda o sv. Julijanu Strežniku. — Herodijada.) Poslovenil Oton Župančič. Izdala in založila »Omladina« 1917. (Tiskala Učiteljska tiskarna.) 8°. 146 str. Broš. 2 K 30 vin.

Lah Ivan dr., Dore. V Ljubljani 1917. Tiskala in založila tiskarna D. Hribarja (Anton Pesek). M. 8°. 81 str. Broš. 1 K 60 vin., vez. 2 K 50 vin. (Ilustriral Maksim Gaspari.)

Omerza Fr., Homerjeva Iliada. I.—VI. spev. Ponatis iz »Mentorja«. V Ljubljani 1916 (v knjigotrštvo prišla l. 1917). Založila Katoliška bukvarna. Tiskala Katoliška tiskarna. 8°. (III.) + 100 str. Broš. 1 K 60 vin.

Sheehan P. A., Kresalo duhov. Roman iz irskega življenja. Angleški spisal — —. Prevlel Davorin Cihua. Ljubljana 1917. Založila Katoliška bukvarna. 8°. (IV.) + 456 str. Cena broš. 3 K 80 vin. (Ponatis iz »Ilustriranega glasnika«.)

Zaccane P. Lepa Blanka. Roman. Prevlel Josip Medić. V Ljubljani 1917. Založila Katoliška bukvarna. Tisk Katoliške tiskarne. 8°. 219 str. Broš. 1 K 80 vin.

b) Razno.

- Družba sv. Vincencija Pavlanskega** za prostovoljno oskrbovanje ubožcev in mladinsko varstvo na Kranjskem. Enainštirideseto poročilo Centralnega sveta in Vincencijevih konferenc za leto 1916. V Ljubljani 1917. Natisnila Katoliška tiskarna. V. 8°. 32 st. (Izšlo tudi nemško.)
- Knjižnica, Dobrodelna.** Izdaja »Društvo Dobrodelnost« v Ljubljani. Izhaja 15. vsakega meseca. Celoletna naročnina 6 K, posamezni zvezek stane 50 vin. Natisnila Katoliška tiskarna.
- Leto I. 1917. Štev. 1.: Oskrba vojnih pohabljenecv. Po spisu prof. dr. K. Biesalskega, ravnatelja-zdravnika v Berlinu-Zellendorfu, priredil ** (= Rado Murnik). V. 8°. 24 str.
- Štev. 2., 3., 4.: Naši vojni pohabljeneci. Zdravilne in oskrbovalne naprave. Po izdaji vseučil. prof. in višjega štabnega zdravnika dr. H. Spitzzyja priredil ** (= Rado Murnik). Z 89 podobami. V. 8°. str. 27—88.
- »Domoljubova« knjižnica. 1. zvezek: Vojska in mir. Misli selskega modrijana. Založila Katoliška bukvarna. Natisnila Katoliška tiskarna. V Ljubljani 1917. V. 8°. 92 + (III) str. Broš. 1 K.
- Koledar, Slovenski begunski** — za leto 1917. Izdal in založil: monsign. dr. Alojzij Faidutti, deželni glavar poknežene grofije Goriško-Gradišćanske. Tiskala Katoliška tiskarna v Ljubljani. 8°. 129 str. Broš. 1 K.
- Nasveti za hišo in dom.** Po raznih virih priredil I. Majdič. Ljubljana 1917. Založila Katoliška bukvarna. Tiskala Katoliška tiskarna. — V. 8°. 410 str. Broš. 5 K.
- Novak Pavel, Nemščina brez učitelja.** I. del. Nemška slovnica za samouke. Četrta, predelana izdaja. V Ljubljani 1917. Založila Katoliška bukvarna. Tiskala Katoliška tiskarna. 8°. 123 str. Broš. 1 K 20 vin.
- Krepki in nepravilni nemški glagoli. Sestavil Pavel Novak. Ponatis iz »Nemščina brez učitelja I.« V Ljubljani 1917. 8°. 15 str.
- Ob 50letnici dr. Janeza Evangelista Kreka.** Ljubljana 1917. Izdali in založili pisatelji doneskov. Tiskal Ant. Slatnar v Kamniku. V. 8°. 95 str. Broš. 2 K.
- Vsebina: Zatajena 50letnica. — Ivan Dolenc: Dr. Krek in slov. katoliško dijaštvo. — Jože Gostinčar: Dr. Krek in delavstvo. — Fr. Jež: Življenjepisni podatki. — Dr. Krek — časnikar. — Dr. Krek in obmejni Slovenci. — Dr. Krekovo politično delo. — Janez Kalan: Protialkoholno delo. — Anton Komlanec: Dr. Krek in njegov vzgojni vpliv (str. 51—66). — Anton Kralj: Dr. Krek in združništvo. — J. Puntar: Nekaj misli . . . Dr. Krekovo literarno delo (str. 9—29). — Dr. Krek in izobraževalno delo. Pero Rogulja: Dr. Janez Ev. Krek in Hrvati. — A. V.: Dr. Krek in prvi rod »Danice«. — Brez podpisa: Delo na verskem polju. — Spomin.
- Zveza ljubezni.** Založil Salezijanski zavod. Natisnila Katoliška tiskarna. 1917. 32°. 71 str.

CRESCERE VIVERE

FORTIS ANIMUS

SANATORIUM · EMONA
ZA · NOTRANJE · IN · KIRURGIČNE · BOLEZNI
/ PORODIŠNICA.

LJUBLJANA · KOMENNEKEGA · ULICA · 4
SEF · ZDRANIK · PR · MAR · J · DR · FR · DERGANC

Ces. kr. priv.

Riunione Adriatica di Sicurtà

=====
v Trstu
=====

(Jadransko zavarovalno društvo)

priporočā

zavarovanje vseh vrst
na življenje, zavarovanje
proti škodam po požaru
in proti tatinskemu vlamu.

Glavni zastop za Kranjsko v Ljubljani

pri

IVANU PERDANU

Cesarja Jožefa trg.

Kupujte

v žigalice

v korist

družbe sv. Cirila in Metoda.

Glavna zaloga

pri

IVANU PERDANU

Šjubljana,

Cesarja Jožefa trg.